

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Warszawa, dnia 28 maja 2015 r.

Poz. 4885

UCHWAŁA NR VIII/45/2015 RADY MIASTA PIONKI

z dnia 12 maja 2015 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Pionki na lata 2014-2017

Na podstawie art.15 ust.2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. 2013 poz. 594 ze zm.), w związku z art. 87 ust.1, ust.3 i ust.4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 1446) **Rada Miasta Pionki uchwala, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Pionki na lata 2014- 2017, w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Pionki.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Przewodniczący Rady Miasta Pionki:
Zbigniew Belowski

Załącznik do Uchwały Nr VIII/45/2015
Rady Miasta Pionki
z dnia 12 maja 2015 r.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2014-2017

Miasto Pionki

SPIS TREŚCI

1	Wstęp	5
2	Podstawa prawna	6
3	Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	14
3.1.	Obowiązek sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami	14
3.2.	Definicje	15
3.3.	Sposoby opieki nad zabytkami w świetle przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	17
3.4.	Opieka nad zabytkami jako zadanie własne gminy	19
4	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	22
4.1.	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	22
4.2.	Relacje powiatowego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	28
5	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	39
5.1.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	39
5.2.	Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy 46	
5.2.1.	Położenie	46
5.2.2.	Rys historyczny	46
5.2.3.	Zabytki nieruchome – charakterystyka	57
5.2.4.	Zabytki nieruchome – najważniejsze obiekty	58
5.2.5.	Zabytki archeologiczne – charakterystyka	63
5.2.6.	Dziedzictwo niematerialne	63
5.2.7.	Miejsca pamięci	66

5.3.	Zabytki nieruchome objęte prawnymi formami ochrony	67
5.3.1.	Zabytki nieruchome w wojewódzkim rejestrze zabytków	67
5.3.2.	Zabytki nieruchome w wojewódzkiej ewidencji zabytków	67
5.3.3.	Gminna ewidencja zabytków	70
6	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza SWOT.....	76
7	Założenia programowe.....	78
7.1.	Realizacja Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w latach 2009 - 2013.....	78
7.2.	Priorytety	79
7.3.	Kierunki działań i zadania	80
8	Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	91
9	Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami.....	92
10	Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.....	93

1 WSTĘP

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003, Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) nakłada na gminy obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Mówi o tym artykuł 87 ustawy. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców.

Przyjęty przez Radę Miejską w formie uchwały, gminny program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządowej. Będzie służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program opieki nad zabytkami ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Gminny program opieki nad zabytkami, m.in. poprzez działania edukacyjne, ma też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata. Z realizacji programu Burmistrz co dwa lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Miejskiej. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

2 PODSTAWA PRAWNA

Podstawę prawną sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami stanowią:

- **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm. w przepisach art.5, art. 6 ust. 1 i art. 86)**

Ochrona zabytków jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela. Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce:

„Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art. 5), (...) stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju (art.6. ust. 1), oraz każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa (art. 86)”.

- **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity, Dz. U. 2013 r., poz. 594.)**

Zgodnie z art. 7 ust.1 pkt 9 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, zaspokajanie potrzeb wspólnoty należy do własnych zadań gminy. W szczególności zadania własne gminy obejmują zagadnienia związane z ochroną zabytków jak i opieką nad zabytkami.

- **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity, Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami).**

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, określa politykę zarządzania zabytkami oraz wyznacza główne zadania państwa oraz obywateli (właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych). Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków. Wprowadza pojęcia ochrony i opieki.

Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Natomiast opieka nad zabytkami (art. 5) sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości.

Opiece i ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania (art. 6):

- zabytki nieruchome - krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne i ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki ruchome –dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, wytwory sztuki ludowej, rękodzieła oraz inne obiekty

etnograficzne, przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

- zabytki archeologiczne – pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Ochronie ustawodawczej mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa wskazuje także formy ochrony zabytków (art. 7), do których należą:

- wpis do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie decyzji wydanej przez WKZ z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy;
- uznanie za Pomnik Historii przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego;
- utworzenie parku kulturowego przez Radę Gminy na podstawie uchwały;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. wprowadziła obowiązek sporządzenia przez samorządy programów opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 87 tej Ustawy zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami. Program ten, po uzyskaniu opinii wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, przyjmowany jest odpowiednio przez Sejmik Województwa, Radę Powiatu i Radę Gminy (art. 87.3). Na poziomie powiatu, województwa i gminy program taki sporządza się na okres 4 lat (art. 87.1.), z czego po okresie 2 lat zarząd województwa, powiatu i burmistrz sporządzają sprawozdanie, które odpowiednio przedstawia się Sejmikowi Województwa, Radzie Powiatu lub

Radzie Gminy (art. 87.5), a następnie przekazywane jest Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 87.6).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele gminnych programów opieki nad zabytkami, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieki nad zabytkami;

Program opieki nad zabytkami jest dokumentem uzupełniającym w systemie planowania. Wyznacza cele i określa instrumentarium służące do ich osiągnięcia.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity, Dz. U. z 2013 r., poz. 1232.)**

Zgodnie z zapisami Ustawy, prognoza oddziaływania na środowisko sporządzana przy okazji opracowywania polityk, strategii, planów lub programów powinna:

„określać, analizować i oceniać przewidywane znaczące oddziaływania, (...) na środowisko, a w szczególności na (...) zabytki, jak również w przypadku

odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, Ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia: (...) „cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko, w szczególności obszaru o szczególnych właściwościach naturalnych lub posiadających znaczenie dla dziedzictwa kulturowego wrażliwe na oddziaływania, istniejące przekroczenia standardów jakości środowiska lub intensywne wykorzystywanie terenu. Niezwykle ważne są przepisy dotyczące planowanych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko i wymagających sporządzenia „raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko”.

Dla ochrony dziedzictwa kulturowego przepis ten jest istotny w kontekście budowy wież telefonii komórkowej oraz stosunkowo nowej inicjatywy, jaką jest budowa farm wiatrowych i ich oddziaływanie na krajobraz kulturowy, a więc przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

▪ **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. , poz. 647.)**

Ustawa precyzuje, co powinno być uwzględniane podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustaleniach lokalizacji inwestycji celu publicznego. W istotnym z punktu widzenia opieki nad zabytkami obszarze planowania i zagospodarowania przestrzennego uwzględniania się:

„wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” (art. 1). W studium uwzględniać należy uwarunkowania wynikające ze: (...) „stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” (art. 10).

Studium oraz plany zagospodarowania przestrzennego powinny określać:

(...) „obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk, obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”.

Istotne jest nałożenie na wójtów i burmistrzów obowiązków zarówno zawiadomienia m.in. wojewódzkiego konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studiów, planów zagospodarowania przestrzennego i występowania o opinie i wnioski oraz uzgodnienia.

- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity, Dz. U. 2013 r. poz. 1409.)**

Ustawa traktuje zabytki w sposób szczególny i podkreśla fakt, że obiekt budowlany należy projektować i budować zapewniając:

„ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską”.

Wymienione są rodzaje czynności w procesie budowlanym, również w kontekście obiektów wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a także ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Budynki podlegające takiej ochronie prawnej nie wymagają świadectwa charakterystyki energetycznej. W przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków wymagane jest uzyskanie pozwolenia na remont tych obiektów lub ich rozbiórkę (w tym wypadku dopiero po skreśleniu obiektu z rejestru zabytków przez Generalnego Konserwatora Zabytków). Podobnie jest w przypadku chęci zainstalowania na takim obiekcie tablic i urządzeń reklamowych. Ustawa nakazuje wprost wymóg uzyskania pozwolenia WKZ przed wydaniem pozwolenia na budowę.

- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. 2010 r. Nr 102 poz. 651)**

Jednym z wymienionych celów publicznych jest

„(...)opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”.

Kolejne zapisy precyzują, jakie działania wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Są to sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa (tu wyjątkiem są nieruchomości będące we władaniu Agencji Nieruchomości Rolnych) lub jednostki samorządu terytorialnego oraz wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych do spółek, podział nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków. Ponadto dopuszczono możliwość nałożenia na nabywcę nieruchomości gruntowej, oddawanej w użytkowanie wieczyste, obowiązku (zapisanego w umowie) odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych. Taki sam obowiązek można nałożyć w decyzji o ustanowieniu trwałego zarządu.

Ważne dla właściciela zabytku i zarządcy nieruchomości będącej w trwałym zarządzie są zapisy mówiące o obniżce o 50% ceny nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków, chociaż dopuszczono tu także możliwość podwyższenia lub obniżenia tej bonifikaty oraz o obniżce o 50% opłat z tytułu trwałego zarządu, która to bonifikata również może być podwyższona lub obniżona. Gminie przysługuje prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości.

▪ **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity, Dz. U. z 2013 r., poz. 627)**

Ustawa określiła „tereny zieleni” definiuje jako „tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz cmentarze, a także zieleń towarzyszącą ulicom, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowymi przemysłowym”. Zezwolenie na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków wydaje WKZ; dotyczy to również drzew owocowych. Ustawodawca posłużył się również pojęciem „wartości historycznych”, „kulturowych”, które są jednym z czynników ważnych przy tworzeniu parków krajobrazowych, zespołów

przyrodniczo-krajobrazowych, ustanawianiu pomników przyrody i innych czynnościach.

▪ **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity, Dz. U. z 2012 r., poz. 406)**

W Ustawie zapisano, że prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym, natomiast państwo, jako mecenas, wspiera tę działalność, a minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może wspomóc finansowo realizację planowanych na dany rok zadań.

Sprawowanie opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury, szczególnie tych wyspecjalizowanych w opiece nad zabytkami, których celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami. Stąd też szeroko pojęta opieka nad zabytkami niekoniecznie musi oznaczać bezpośrednie czynności przy zabytku, ale również gromadzenie wiedzy o zabytkach, jej udostępnianie poprzez np. organizację wystaw, edukację społeczeństwa dotyczącą ochrony zabytków, uświadomienie istnienia odziedziczonych po dawnych mieszkańcach dóbr kultury, uwrażliwienie na wyjątkowy charakter tego dziedzictwa.

3 UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

3.1. OBOWIĄZEK SPORZĄDZANIA GMINNYCH PROGRAMÓW OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązek sporządzania gminnych Programów opieki nad zabytkami określa zapis art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). W myśl art. 87. tej ustawy:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

2. Programy, o których mowa w ust. 1. mają na celu w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.
4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.
5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

3.2. DEFINICJE

Z uwagi na konieczność precyzyjnego odnoszenia się w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami do zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), przyjęto za ustawą następujące definicje:

1. zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
2. zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
3. zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
4. zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
5. instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

6. prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
7. prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
8. roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
9. badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba - również programu prac restauratorskich;
10. badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
11. badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
12. historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
13. historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
14. krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;

15. otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

3.3. SPOSOBY OPIEKI NAD ZABYTKAMI W ŚWIETLE PRZEPISÓW USTAWY Z DNIA 23 LIPCA 2003 R. O OCHRONIE ZABYTKÓW I OPIECE NAD ZABYTKAMI

Według zapisów art. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej, działań mających na celu:

1. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających
2. trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
3. zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
4. udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
5. przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
6. kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
7. uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 5 ustawy opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

1. naukowego badania i dokumentowania zabytku;
2. prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy
3. zabytku;
4. zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
5. korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
6. popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W myśl art. 6 ustawy ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1. Zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2. Zabytki ruchome będące, w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. Nr 85, poz. 539, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 2001 r. Nr 129, poz. 1440 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3. Zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,

- kurhanami,
- reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Art. 6 ustawy mówi również, iż ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

W ustawie znajdują się zapisy precyzujące formy ochrony zabytków. Art. 7 ustawy stanowi, że formami ochrony zabytków są:

1. Wpis do rejestru zabytków;
2. Uznanie za pomnik historii;
3. Utworzenie parku kulturowego;
4. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

3.4. OPIEKA NAD ZABYTKAMI JAKO ZADANIE WŁASNE GMINY

Obowiązki jednostek samorządowych określają zarówno przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), jak również ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity, Dz. U. z 2013 r. poz. 594.).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa obowiązki oraz kompetencje gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązki są określone m.in. w art. 22, pkt. 4 narzucającym obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków, art. 87 regulującym sporządzenie na okres czteroletni gminnych programów opieki nad zabytkami, oraz w art. 18. i 19. nakazujących uwzględnianie zapisów tych programów przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania.

Ponadto, w nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia z dnia 18 marca 2010 r., która weszła w życie 5 czerwca 2010 r., do art. 19 dodano ust.1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Są to zabytki wpisane do rejestru wraz z ich otoczeniem oraz zabytki nieruchomości, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Dodatkowo w artykułach 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71 i 72 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawarte są szczegółowe określenia obowiązków samorządu dla objętych ochroną zabytków, które są własnością gminy lub są w jej posiadaniu.

Art. 81 i 82 regulują możliwość udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Na podstawie art. 96 istnieje także możliwość, aby wojewoda na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków mógł powierzyć w drodze porozumienia prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym: wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa.

W Ustawie o samorządzie gminnym, w rozdziale 2, określone są zadania odnoszące się wprost lub pośrednio do ochrony zabytków. Art. 6. 1. mówi, że do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów, co za tym idzie również opieka nad zabytkami. Art. 7. 1. doprecyzowuje, że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy, co może się przekładać na działania związane z opieką nad zabytkami w kontekście: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, kultury, w tym bibliotek gminnych i innych placówek upowszechniania kultury, kultury fizycznej

i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy i współpracy z organizacjami pozarządowymi.

4 UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

Podstawowym dokumentem opisującym strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego powinien być „Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Obowiązek jego sporządzenia ustanawiają art. 84 i 86 oraz art. 90. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, natomiast zgodnie z art. 146 dokument ten powinien zostać opracowany w przeciągu 12 miesięcy od momentu wejścia ustawy w życie. W rzeczywistości jednak program wejdzie w życie dopiero w roku 2014.

W 2004 r. powstały „Tezy do opracowania Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami” (zatwierdzone przez Ministra Kultury 10 maja 2004 r.) Według tej Krajowy Program powinien uwzględniać:

- ocenę stanu zachowania poszczególnych grup zabytków, określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz kierunki działań mających na celu pełną inwentaryzację zasobów (krajowa ewidencja w systemie cyfrowym), monitoring ich stanu oraz zagrożeń;
- funkcjonowanie służb konserwatorskich, opisane przez kierunek działań „wzmocnienie organizacyjne, kadrowe i finansowe na poziomie krajowym i regionalnym”;
- określenie celów i kierunków działań tworzących systemową ochronę i opiekę nad zabytkami poprzez powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa;
- ocenę i wytyczne do systemu finansowania ochrony i opieki nad zabytkami (cel: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki nad zabytkami);
- określenie celów i kierunków edukacji dot. zabytków w szerokim aspekcie.

Tezy te zostały uwzględnione przy opracowaniu projektu Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2013-2016, którego projekt został poddany konsultacjom społecznym ogłoszonym 20 września 2013 r. i zakończonym 25 października 2013 r. Zgodnie z „Raportem z konsultacji społecznych” dot. programu z dn. 26 listopada 2013 r. do projektu wniesiono 452 wnioski dot. poprawek, z których uwzględniono 52,3%, zaś odrzucono 47,7%.

▪ **Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2013-2016 (projekt stanowiący załącznik do projektu uchwały Rady Ministrów z dn. 21 marca 2014 r. z okresem wykonania na lata 2014-2017)**

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2013–2016 jest programem wieloletnim, w rozumieniu art. 136 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, i stanowi program rozwoju określony w art. 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Program wpisuje się w system dokumentów planistycznych państwa, określony w 2009 r. w Planie uporządkowania strategii rozwoju, jako instrument wykonawczy dla Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020. Jego projekt został zmodyfikowany po zakończeniu trybu konsultacji społecznych. W chwili obecnej nieznana jest precyzyjna data terminu jego przyjęcia przez Radę Ministrów. Niemniej, projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami” z dn. 21 marca 2014 r. pozwala żywić przekonanie, że dokument ten wejdzie w życie jeszcze w roku przedłożenia projektu. Projekt ustanawia okres realizacji programu na lata 2014-2017. Łączne nakłady na jego realizację wyniosą 26 668 205 zł w okresie 4 lat.

Rolą Krajowego Programu jest tworzenie warunków dla wypracowania rozwiązań modelowych oraz ich upowszechnienie np. poprzez system konferencji i spotkań z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego. Natomiast od stopnia zaangażowania tych podmiotów będą zależały realne efekty podejmowanych działań.

Celem głównym krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest:

„Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków”.

Do jego realizacji opracowana trzy **cele szczegółowe wraz z kierunkami działań** prowadzącymi do ich realizacji:

- Cel szczegółowy 1. Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce. Kierunki działań:
 - Porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych (księgi rejestru A i C);
 - Przygotowanie ratyfikacji „Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego”;
 - Wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych;
 - Wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego;
 - Opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych;
 - Opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (księgi rejestru A i C);
 - Realizacji badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.
- Cel szczegółowy 2. Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków;
 - Zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach;
 - Wypracowanie standardów pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków, a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną;
 - Podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków;
 - Merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.
- Cel szczegółowy 3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji;

- Przygotowanie ratyfikacji „Konwencji ramowej Rady Europe w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa”, Faro 2005;
- Wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych;
- Promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem internetu;
- Zwiększanie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

Warto nadmienić, że istotnym rozwiązaniem porządkującym zagadnienia przedstawione w programie i uwzględnionym na każdym etapie prac nad dokumentem są zagadnienia horyzontalne, czyli tematy wiodące, których problematyka została poruszona w co najmniej dwóch obszarach diagnozy oraz dwóch celach szczegółowych. Są to:

- 1) podniesienie sprawności i skuteczności działań organów ochrony zabytków, w tym jakości merytorycznej decyzji administracyjnych (szkolenia, standaryzacja działań, itp.)
- 2) porządkowanie rejestru zabytków oraz stworzenie wiarygodnej metodologicznie diagnozy stanu zachowania zabytków nieruchomych (księgi rejestru A, dotyczące zabytków nieruchomych-architektonicznych oraz C, dotyczące zabytków nieruchomych-archeologicznych)
- 3) zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; budowanie przez organy ochrony zabytków partnerskich relacji z obywatelami, jak i propagowanie postaw współodpowiedzialności społecznej za zachowanie zabytków (Współpraca z mediami, wykorzystywanie mediów elektronicznych, konkursy, itp.)
- 4) wdrożenie procesów kształtowania postawy krajobrazowej wśród organów ochrony zabytków;
- 5) zwiększenie zaangażowania samorządów, ze szczególnym uwzględnieniem gmin, w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społecznego na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie parków

kulturowych (ich stanowienie jest władczą kompetencją rad gmin) jako skutecznej formy ochrony zabytków.

Zagadnienia horyzontalne nie tworzą dodatkowego poziomu w hierarchicznej strukturze dokumentu zgodnie z jego podziałem na cel główny, cele szczegółowe i kierunki działania. W sposób istotny jednak wskazują zagadnienia priorytetowy w obszarze ochrony zabytków.

▪ **Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004–2013 z perspektywą do roku 2020 r.**

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Pionki, jest zbieżny z głównymi zadaniami Programu Operacyjnego nr 9 „Dziedzictwo kulturowe”, do których należy intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych, poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego), kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne, zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowej i konfliktu zbrojnego. Główne założenia strategii dokumentu, wytyczające kierunki przy tworzeniu gminnego programu opieki nad zabytkami to m.in. działania zmierzające do aktywnego zarządzania zasobami materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez poprawę stanu zabytków, zwiększenie ich dostępności dla turystów, inwestorów, mieszkańców, m. in. poprzez adaptacje, zwiększenie atrakcyjności regionów poprzez wykorzystanie przez nie wartości wynikających z lokalnego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz edukacja i wdrażanie metod nowoczesnego administrowania związane z ochroną i zachowaniem zabytków.

Beneficjentami programu mogą być m.in. samorządowe instytucje kultury i jednostki samorządu terytorialnego. Zadania programu będą realizowane poprzez:

- Priorytet 1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych, realizowany bez udziału środków europejskich, dotyczący bezpośrednio:
 - rewitalizacji historycznych obszarów miejskich;
 - ochrony i zachowania krajobrazu kulturowego wsi;
 - rewitalizacji, rewaloryzacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele inne niż kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, w tym zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych, parków i ogrodów;
 - rewaloryzacji i konserwacji zabytków budownictwa drewnianego;
 - rewaloryzacji zabytkowych cmentarzy oraz renowacji, ochronie i zachowaniu miejsc pamięci i martyrologii w kraju i za granicą;
 - prowadzenia badań archeologicznych i zabezpieczenia zabytków archeologicznych;
 - konserwacji zabytków ruchomych (niewchodzących w skład zasobów muzealnych), w tym w szczególności wystroju i historycznego wyposażenia kościołów w kraju i zagranicą;
 - dokumentowania zabytków (w tym badania naukowe i inwentaryzacja) w kraju i za granicą;
 - zabezpieczenia przed skutkami klęsk żywiołowych, zniszczeniem, kradzieżą i nielegalnym wywozem zagranicę zabytków ruchomych i nieruchomych;
 - ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.
- Priorytet 2. Rozwój i konserwacja kolekcji muzealnych, realizowany bez udziału środków europejskich, dotyczący bezpośrednio:
 - zakupu dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych;
 - zakupu starodruków i archiwaliów;
 - konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych w kraju i za granicą;

- wspierania muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych;
- dofinansowania wykonania kopii starodruków i inkunabułów.

4.2. RELACJE POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Pionki w trakcie swojego obowiązywania zakłada zgodność z następującymi dokumentami strategicznymi:

- **Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2015 z dnia 28.02.2011r. ze zmianami wynikającymi z Zarządzenia Nr 98/11 z dnia 22.06.2011 r. (Uchwała Nr 42/12 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 12 marca 2012 r.)**

W ramach prac nad Wojewódzkim Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2015 sformułowano cel strategiczny „Zachowanie regionalnej przestrzeni kulturowej i kultywowanie tradycji jako podstawa budowania tożsamości kulturowej regionu i kształtowania postaw społecznych w sferze opieki nad zabytkami oraz wykorzystania dziedzictwa dla rozwoju regionu”. Na cel ten składają się cele operacyjne obejmujące szereg działań bezpośrednio dotyczących opieki nad zabytkami na poziomie gminy:

- **Cel I. Ochrona i zachowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa regionu.**
 - Działanie 1. Ochrona i zachowanie wartości dziedzictwa materialnego:
 - rewaloryzacja i rewitalizacja zdegradowanych obiektów i obszarów historycznych;
 - zapobieganie niszczeniu cennych obiektów, w tym zabezpieczenia przed pożarem, zalaniem, kradzieżą itp.;
 - ochrona i zachowanie obiektów zagrożonych (szczególnych): architektury drewnianej, dworskiej, przemysłowej, obiektów budownictwa obronnego;
 - wypracowanie wspólnie z samorządami lokalnymi programów ochrony zabudowy drewnianej (wiejskiej, małomiasteczkowej i uzdrowskiej);

- tworzenie płaszczyzny współpracy różnych podmiotów na rzecz usuwania zagrożeń systemowych i konfliktów w sferze opieki nad zabytkami;
- stworzenie we współpracy z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków bazy dotyczącej zagrożonych zabytków.
- Działanie 2. Ochrona zabytków ruchomych.
- Działanie 3. Ochrona zabytków archeologicznych:
 - identyfikacja zabytków archeologicznych;
 - wykonywanie zaleceń konserwatorskich podczas procesów inwestycyjnych;
 - ochrona i zachowanie zagrożonych (szczególnych) zabytków archeologicznych, cmentarzysk oraz posiadających własną formę krajobrazową.
- Działanie 4. Ochrona, dokumentacja i popularyzacja zasobów o szczególnej wartości decydujących o specyfice regionu (najcenniejszych i charakterystycznych):
 - wspieranie i inicjowanie prac badawczych i dokumentacyjnych najcenniejszych obiektów zabytkowych regionu;
 - promocja najcenniejszych i charakterystycznych dla regionu obiektów i obszarów zabytkowych;
 - propagowanie i wspieranie działań służących szybkiej aktualizacji i uzupełnienia wojewódzkiej i gminnych ewidencji zabytków.
- Działanie 5. Ochrona i kreowanie krajobrazów kulturowych zachowujących tożsamość kulturową i walory krajobrazowe, w tym komponowanych ciągów zieleni.
- Działanie 6. Kształtowanie i ochrona przestrzeni historycznych miast i wsi:
 - kształtowanie przestrzeni publicznych w nawiązaniu do tradycji miejsca;
 - rewaloryzacja zabytkowej zabudowy na obszarach historycznych;
 - ochrona panoram zabytkowych miast i wsi;

- zachowanie osi widokowych i zapewnienie właściwej ekspozycji zabytków;
- ochrona i rewaloryzacja małej architektury i zespołów zieleni (komunalnej);
- dostosowanie nowej zabudowy do warunków krajobrazowych, lokalnych tradycji budowlanych i gabarytów zabudowy historycznej.
- Działanie 7. Rewitalizacja historycznych ośrodków życia kulturalnego.
- Działanie 8. Pielęgnowanie tradycji i lokalnego folkloru w powiązaniu z zasobami dziedzictwa materialnego.
- Działanie 9. Popularyzacja i zwiększanie dostępności do zasobów dziedzictwa:
 - digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego;
 - promocja projektów zajmujących się digitalizacją i archiwizowaniem dokumentów i fotografii znajdujących się w rękach prywatnych;
 - wspieranie rozwoju nowych form udostępniania zbiorów muzealnych;
 - zwiększanie dostępności do zabytków poprzez warunkowanie dotacji do prac w obiektach, zabytkowych od publicznego udostępniania tych obiektów.
- **Cel II. Kształtowanie tożsamości regionalnej.**
 - Działanie 1. Utrwalanie i kształtowanie świadomości mieszkańców o historii i zasobach dziedzictwa kulturowego, w tym regionalnego i lokalnego oraz budowanie i pielęgnowanie wrażliwości na bogactwo przestrzeni kulturowej:
 - tworzenie i rozwój ekspozycji regionalnych w instytucjach kultury;
 - Działanie 2. Kształtowanie regionalnej dumy w oparciu o zabytki architektury i budownictwa, krajobraz kulturowy, wydarzenia historyczne oraz działalność wybitnych osób:
 - organizacja konkursów dotyczących dziedzictwa i tradycji w celu rozwijania zainteresowań historią i dziedzictwem regionu;
 - kreowanie wyobrażeń na temat tożsamości historycznej i kulturowej Mazowsza, z uwzględnieniem specyfiki lokalnej;

- Działanie 3. Kreowanie ośrodków budowania tożsamości kulturowej regionu (w ramach pasm turystyczno-kulturowych oraz wskazanych w PZPWM).
- Działanie 4. Promocja walorów kulturowych regionu.
- **Cel III. Wzrost społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego regionu.**
- Działanie 1. Stymulowanie działań służących ochronie obiektów zabytkowych i promowanie najlepszych przykładów takich działań:
 - premiowanie działań służących odzyskaniu obiektów zabytkowych zagrożonych zniszczeniem;
 - organizowanie konkursów dla właścicieli obiektów zabytkowych, promujących właściwą opiekę nad obiektem oraz jego udostępnienie.
- Działanie 2. Edukacja społeczeństwa w zakresie praw i obowiązków dotyczących opieki nad zabytkami:
 - szkolenia dla radnych, urzędników, właścicieli i użytkowników zabytków, organizacji pozarządowych, w zakresie opieki nad zabytkami, m.in. przez Departament Kultury, Promocji i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego;
 - upowszechnianie wiedzy o prawach i obowiązkach właścicieli zabytków, organizacja szkoleń dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.
- Działanie 3. Stymulowanie i intensyfikacja współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i pozarządowym w działaniach na rzecz edukacji, promocji, podniesienia świadomości o zasobach i potrzebie zachowania dziedzictwa regionu.
- **Cel IV. Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego regionu oraz kreowanie pasm turystyczno-kulturowych.**
- Działanie 1. Wspieranie podmiotów posiadających w swoich zasobach znaczną liczbę zabytków w działaniach służących efektywnemu zarządzaniu obiektami zabytkowymi.

- Działanie 2. Stymulowanie wykorzystania dziedzictwa kulturowego w obszarze przemysłów kultury i czasu wolnego.
- Działanie 3. Kształtowanie pasm turystyczno-kulturowych.
- Działanie 4. Kreowanie produktów turystyki kulturowej w oparciu o tradycje historyczne.
- Działanie 5. Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju lokalnego i regionalnego poprzez organizację wydarzeń kulturalno-historycznych w miejscach zabytkowych.
- Działanie 6. Adaptacja obiektów zabytkowych dla współczesnych funkcji kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych.
- Działanie 7. Propagowanie korzyści płynących z wykorzystania dziedzictwa i krajobrazu kulturowego dla rozwoju regionalnego i lokalnego:
 - tworzenie finansowych i pozafinansowych mechanizmów współpracy różnych podmiotów działających w sferze ochrony i promocji dziedzictwa regionu;
 - włączenie organizacji pozarządowych w działania samorządu województwa służące opiece nad zabytkami.
- **Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 (po aktualizacji w marcu 2006 r.)**

Kwestia opieki nad zabytkami jest traktowana w Strategii w szerszym kontekście tworzenia więzi lokalnych społeczności z zamieszkiwanym przez nią obszarem oraz tworzenia i pielęgnowania tradycji regionalnych, tzw. „małych ojczyzn”, na którą w polityce regionalnej Unii Europejskiej kładzie się bardzo duży nacisk. W dokumencie zdiagnozowano najważniejsze problemy w dziedzinie kultury i dziedzictwa kulturowego występujące na Mazowszu, są to:

- Spadek liczby instytucji kultury pociągający za sobą zmniejszenie oferty kulturalnej regionu;
- Likwidacja znacznej liczby bibliotek w województwie;

- Fakt znajdowania się licznie występujących w regionie zabytków w bardzo często w złym stanie technicznym oraz postępująca eliminacja zabudowy drewnianej z krajobrazu kulturowego Mazowsza;
- Brak promocji i niski poziom wiedzy dotyczącej regionu oraz niewystarczającej identyfikacji mieszkańców z Mazowszem.

W związku z tym nacisk został położony głównie na promocje wizerunku województwa, której celem jest budowanie pozytywnych skojarzeń związanych z jego wizerunkiem

i propagowanie produktów charakterystycznych dla regionu. Kreowanie i promocja produktu regionalnego nie tylko przyczyni się do budowania i wzmocnienia tożsamości i atrakcyjności regionu, ale także stanowić będzie ważny element jego promocji

w wymiarze krajowym i europejskim. Województwo mazowieckie ze względu na swoje walory kulturowe, turystyczne i przyrodnicze ma ogromne możliwości promowania lokalnych, niepowtarzalnych produktów ściśle związanych ze środowiskiem geograficznym, kulturą oraz gospodarką regionu.

Przedstawione działania, w kontekście opieki nad zabytkami, będą w przeważającej mierze polegały na:

- Kształtowaniu tożsamości regionu oraz kreowaniu i promocji jego produktu, realizowanemu między innymi poprzez:
 - ochronę i promocję, którymi powinny zostać objęte zespoły urbanistyczne i dziedzictwo drewniane (w tym miejscowości o charakterystycznej unikalnej drewnianej zabudowie letniskowej położonej wzdłuż tzw. linii otwockiej), cenne krajobrazy kulturowe wsi i małych miast;
 - promocję unikalnych zabytków architektury, miejsc pamięci narodowej oraz zamieszkania i pobytu wielkich twórców identyfikujących się z regionem;
 - kreowanie regionalnych ośrodków tożsamości kulturowej.
- Promocji i zwiększaniu atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej regionu w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego realizowanej między innymi dzięki:

- wzmocnieniu dotychczasowych kierunków działań samorządu, propagujących zasoby dziedzictwa kulturowego oraz rozwój kultury w regionie;
 - rewitalizacji zespołów zabytkowych i wykorzystanie ich do rozwoju funkcji turystycznych;
 - wsparciu tworzenia lokalnych parków kulturowo-historycznych wokół istniejących zabytków architektury umożliwiających rozwój funkcji turystycznych.
- **Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2007–2013 oraz jego projekt na lata 2014-2020.**

W ramach RPO WM wspierane będą działania z zakresu ochrony i odnowy obiektów i zespołów zabytkowych lub historycznych służące poszerzeniu oferty turystycznej lub kulturalnej, w tym dotyczące renowacji, zabezpieczeniu przed zniszczeniem i kradzieżą adaptacji do nowych funkcji turystycznych lub kulturowych m.in. zespołów pałacowo-parkowych, zespołów fortyfikacyjnych, budowli i zespołów obronnych, obiektów sakralnych parków zabytkowych oraz obiektów przemysłowych.

Działania te będą realizowane w ramach Priorytetu VI. Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji. Działanie 6.1. Kultura.

W szczególności w grę wchodzi:

- rewitalizacja, konserwacja, renowacja, rewaloryzacja, modernizacja, adaptacja historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, w tym:
 - obiektów sakralnych,
 - zespołów fortyfikacyjnych,
 - budowli i zespołów obronnych,
 - parków zabytkowych,
 - obiektów przemysłowych;
- konserwacja zabytków ruchomych udostępnianych publicznie;
- zabezpieczenie zabytków przed zniszczeniem lub kradzieżą;
- digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego pod warunkiem powszechnego udostępnienia.

Beneficjentami mogącymi skorzystać ze wsparcia w tym działaniu są m.in.:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne, posiadające osobowość prawną,
- Instytucje kultury,
- Organizacje pozarządowe,
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- Podmioty działające w oparciu o zapisy Ustawy o partnerstwie publiczno – prywatnym.

Maksymalne wsparcie wynosi 85 % lub też wynika z właściwego rozporządzenia Ministra Rozwoju Regionalnego (w przypadku wystąpienia pomocy publicznej). Maksymalna wartość projektów w zakresie utrzymania i ochrony dziedzictwa kulturowego o znaczeniu regionalnym i lokalnym wynosi do 20 mln zł. Dla niektórych typów projektów maksymalna wartość projektu wynosi 4 mln zł, tj. dla projektów dotyczących:

- konserwacji zabytków ruchomych,
- rozwoju zasobów cyfrowych w dziedzinie zasobów bibliotecznych, archiwalnych, filmowych oraz zasobów wirtualnych muzeów, galerii, fonotek, filmotek, cyfrowych bibliotek itp.,
- zabezpieczenia zabytków przed kradzieżą i zniszczeniem oraz projektów realizowanych przez instytucje kultury państwowe i współprowadzone z ministrem właściwym ds. kultury i dziedzictwa narodowego, archiwa państwowe.

Kwestie opieki nad zabytkami, w szerszym kontekście, pojawiają się także w Priorytecie V. Wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu. Działanie 5.2. Rewitalizacja miast. Wsparcie jest udzielane w ramach określonych przez uchwalony przez gminę lokalny program rewitalizacji, przy czym przedsięwzięcia planowane do realizacji powinny mieć charakter kompleksowy umożliwiający w dalszej perspektywie ożywienie społeczno-gospodarcze terenu. W ramach lokalnych

programów rewitalizacji możliwe jest realizowanie działań w zakresie opieki nad zabytkami polegających na renowacji budynków o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym, m.in. zlokalizowanych w strefie ochrony konserwatorskiej, w tym prace konserwatorskie, odnowienie fasad i dachów budynków wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu.

We wrześniu 2013 roku przedłożono projekt aktualizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020. Stanowi on naturalną konsekwencję RPO na lata 2007-2013, natomiast jego zapisy właściwe dla opieki nad zabytkami na poziomie wojewódzkim będą mogły podlegać analizie dopiero po zatwierdzeniu i uchwaleniu projektu.

▪ **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego (Uchwała nr 65/2004 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 sierpnia 2004 r.)**

W zakresie opieki nad zabytkami plan skupia się na następujących zagadnieniach:

- Kształtowaniu tożsamości kulturowej Mazowsza poprzez pielęgnowanie i rozwój lokalnych, materialnych i niematerialnych dóbr kultury;
- Potrzebie podnoszenia stanu świadomości społecznej w zakresie dziedzictwa historycznego, wspólnoty dziejów, tradycji;
- Zobowiązaniu do ochrony i utrzymania zabytków, przy uwzględnieniu potrzeb współczesnego społeczeństwa (zgodnie z Konwencją w sprawie Ochrony zabytków Architektonicznych w Europie. Podpisaną w Cordobie w 1995 r.), co realizowane będzie dzięki:
 - ochronie architektury drewnianej,
 - ochronie zespołów architektoniczno – parkowych, jako obrazu historycznej struktury społecznej,
 - uświadomieniu, iż współczesny zakres ochrony zabytków odbywa się w skali ponadjednostkowej, zawierającej budowlę, dzieła, założenia i zespoły stanowiące przedmiot ochrony,

- zróżnicowaniu potrzeb ochrony, z punktu widzenia przyrodniczego, kulturowo – zabytkowego, historycznego, turystyczno – wypoczynkowego, etc.

▪ **Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Radomskiego na lata 2012-2015**

Program Opieki Nad Zabytkami Powiatu Radomskiego powstał w oparciu o Poradnik Metodyczny, opracowany przez zespół Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków („Gminny Program Opieki Nad Zabytkami. Poradnik metodyczny”, Warszawa, 2008 r.). Dokument charakteryzuje dziedzictwo kulturowe na terenie powiatu i określa zadania planowane do realizacji w okresie jego obowiązywania:

L.p.	Zadania	Planowany termin
1.	Ustanawianie społecznych opiekunów zabytków i prowadzenie listy społecznych opiekunów zabytków	2012-2015
2.	Wydawanie przez starostę na wniosek Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków decyzji o zabezpieczeniu obiektów zabytkowych zagrożonych zniszczeniem lub uszkodzeniem w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia lub o ile usunięcie zagrożenia nie jest możliwe, wyłączenie tych obiektów na wniosek Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przez starostę na rzecz Skarbu Państwa lub gminy, na terenie której położony jest obiekt.	2012-2015
3.	Publikacja materiałów popularyzujących ochronę zabytków (albumy, pocztówki, przewodniki, materiały multimedialne, itp.). Współfinansowanie publikacji pt. „Dwory i pałace powiatu radomskiego”	2012-2015
4.	Budowa działu poświęconego zabytkom powiatu oraz ich ochronie na stronie internetowej, która zostanie utworzona jako część projektu „E-usługi dla Powiatu ” realizowanego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013. Zakres informacji będzie obejmował m.in. bazę danych o obiektach, popularyzację i promocję udanych rewaloryzacji i adaptacji.	2012-2015
5.	Zorganizowanie panelu dyskusyjnego (konferencji, sesji popularno-naukowej) dotyczącego problematyki ochrony zabytków na terenie powiatu radomskiego	2013-2014
6.	Udział Starostwa Powiatowego oraz podległych mu jednostek w targach i wystawach zewnętrznych: <ul style="list-style-type: none"> ▪ prezentacja zabytków jako produktu stanowiącego ofertę na rynku turystycznym. ▪ upowszechnianie publikacji na temat dziedzictwa kulturowego regionu. 	2012-2015
7.	Spotkania szkoleniowe (w razie potrzeby), popularyzacja przepisów prawa dotyczących ochrony zabytków wśród właścicieli obiektów położonych na terenie Powiatu za pośrednictwem publikacji i strony internetowej	2013-2015

Miasto Pionki jest przywoływane w dokumencie kilkakrotnie, przede wszystkim w kontekście przykładów dobrych praktyk i działań związanych z ochroną dziedzictwa

kulturowego. Do takich zalicza się m.in. kompleksową rewitalizację budynku kasyna oficerskiego na potrzeby Centrum Aktywności Lokalnej oraz opracowane Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego.

▪ **Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2020 roku (Uchwała nr 192/XIX/2008 Rady Powiatu w Radomiu z dnia 19 maja 2008 r.)**

Strategia charakteryzuje Powiat Radomski jako obszar zapewniający stałą poprawę jakości życia mieszkańców, chroniący zasoby środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego oraz wspierający dalszy rozwój funkcji osadniczej, gospodarczej i turystyczno-rekreacyjnej. W rozdziale poświęconym silnym stronom powiatu wskazuje się na znaczne walory zabytkowe Powiatu, liczne miejsca pamięci narodowej i obiekty wpisane do rejestru zabytków. Spośród dwóch sformułowanych celów strategicznych, cel pierwszy – „Wzrost konkurencyjności gospodarki, zatrudnienia

i przedsiębiorczości mieszkańców” posiada zdefiniowany cel operacyjny 1.4. „Rozwój infrastruktury turystycznej”, w którym opisane są kierunki działań powiązane z ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego:

- Rozwój publicznej infrastruktury turystycznej - ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne, sztuczne zbiorniki wodne, punkty informacji turystycznej, itd.
- Rewitalizacja obiektów i zespołów zabytkowych oraz lokalnych pomników historii.

5 UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Pionki wykazuje zgodność z opisanymi poniżej dokumentami strategicznymi i planistycznymi wykonanymi na poziomie gminy:

- **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Pionki ze zmianami (Uchwała nr XXX/230/2012 Rady Miasta Pionki z dnia 30 listopada 2012 r.)**

Zaktualizowane studium określa politykę przestrzenną i zasady rozwoju miasta, uwzględniając jej specyfikę i predyspozycje w sferach: społeczno-gospodarczej, przyrodniczej, kulturowej.

Na obszarze miasta znajduje się szereg obiektów o charakterze zabytkowym, które nie są objęte rejestrem zabytków. Pionki, jako młode miasta powinno szczególnie być zainteresowane ochroną obiektów świadczących o jego historii. W związku z tym, podstawowym warunkiem rozwoju zagospodarowania wynikającym z wartości kulturowych jest powołanie przez Radę Miasta Komisji do spraw Zabytków z udziałem służb konserwatorskich, w celu weryfikacji stanu zabytków na obszarze miasta i podjęcia decyzji dotyczących ich ochrony poprzez wpisanie do rejestru. W wyniku ustaleń Komisji powinien zostać opracowany program rewaloryzacji, remontu bądź rozbiórki starych budynków oraz programu działań w zakresie utrzymania i ekspozycji obiektów zabytkowych, uznanych za warte ochrony. Decyzje takie są niezbędne dla uporządkowania istniejącego zagospodarowania i podniesienia poziomu estetycznego wizerunku miasta.

Utworzono trzy strefy ochrony konserwatorskiej, składające się na zabytkowy układ urbanistyczny miasta z obiektami osiedla międzywojennego, wyznaczone strefami konserwatorskimi obejmującymi:

- Teren położony pomiędzy ul. Radomską, Al. Jana Pawła II, ul. Fabryczną i wchodzący częściowo na teren byłych zakładów ZTS "Pronit";

- Teren Szpitala Rejonowego i tzw. Działki za torem;
- Tzw. Działki za stawem;

Tereny te wyróżniają się wartością i wysokim stopniem zachowania historycznie ukształtowanej struktury. Celem ochrony w ramach tych stref mają być:

- Zachowanie proporcji wysokościowych, osi widokowych i kompozycyjnych, charakteru wnętrza urbanistycznych, kompozycji układów zieleni;
- Utrzymanie układów ulic i placów, historycznych podziałów parcelacyjnych;
- Utrzymanie istniejącej zabudowy o wartości historycznej lub kulturowej, historycznej kompozycji obiektów;
- Zachowanie elementów zagospodarowania terenu, wszystkich obiektów ujętych w ewidencji;
- Rezygnacja z przebudów cennych obiektów zabytkowych pozostających w ewidencji;
- Przebudowy i adaptacje pozostałych obiektów będących w ewidencji poprzedzone odpowiednimi dokumentacjami;
- Nawiązanie w nowej zabudowie do zasad historycznych.

Studium również wyraźnie podkreśla, że w polityce zagospodarowania przestrzennego Miasta Pionki należy uwzględniać zapisy gminnego programu opieki nad zabytkami.

- **Strategia Rozwoju Miasta Pionki na lata 2004-2015 (Uchwała nr XXIV/272/2004 Rady Miasta Pionki z dnia 15 lipca 2004 r.)**

Opracowanie Strategii ma na celu dostosowanie jej do zmieniającej się rzeczywistości, a w szczególności uwzględnienie mocno zarysowujących się gospodarczo-społecznych zmian lokalnego otoczenia, rozpoczętych procesów integracji europejskiej, zaistniałych większych możliwości korzystania ze środków unijnych. Przyjęto, że działania Miasta będą dostosowane do celów i priorytetów Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego, co pozwoli ubiegać się przez samorząd miejski o środki z budżetu państwa oraz fundusze unijne przy realizacji przedsięwzięć strategicznych.

Punktem wyjścia dla opracowania Strategii w sferze związanej z ochroną dziedzictwa kulturowego są uwarunkowania wynikające z:

- Zaistniałych konfliktów przestrzennych związanych z rozmieszczeniem wielu funkcji na obszarze letniskowym oraz po przemysłowym;
- Konieczności zadbania o jakość przestrzeni miejskiej;
- Potencjału środowiska naturalnego miasta , wynikającego z położenia w obrębie Puszczy Kozienickiej oraz rozpoznanie mocnych i słabych stron charakteryzujących potencjał miasta.

W toku analizy wyodrębniono pięć celów strategicznych:

Cel 1. Zrównoważona i zróżnicowana gospodarka miasta.

Cel 2. Stworzenie warunków dla rozwoju kulturalno-oświatowego mieszkańców miasta.

Cel 3. Poprawa jakości życia w mieście.

Cel 4. Zachowanie, ochronę i wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych Miasta.

Cel 5. Poprawa spójności społecznej, ekonomicznej i przestrzennej z Unią Europejską.

Realizacja powyższych celów strategicznych uwarunkowana jest osiągnięciem 12 celów pośrednich, którym przypisane zostały 49 cele operacyjne i konkretne zadania z nimi związane. Z perspektywy ochrony dziedzictwa kulturowego, najistotniejszy są Cel 4. oraz 5.

Cel 4. Zachowanie, ochronę i wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych Miasta.

Cele pośrednie	Cele operacyjne
4.1. Rewitalizacja walorów naturalnych i kulturowych miasta	4.1.1. Odbudowa i ochrona terenów rekreacyjnych i letniskowych 4.1.2. Zachowanie osnowy ekologicznej miasta 4.1.3. Rewitalizacja parków oraz poprawa stanu zagospodarowania zieleni miejskiej 4.1.4. Rewitalizacja kompleksowa zabudowy historycznej miasta 4.1.5. Rewitalizacja terenów przemysłowych
4.2. Tworzenie nowych elementów infrastruktury na bazie walorów naturalnych	4.2.1. Odtworzenie Stawu Dolnego wraz z budową infrastruktury towarzyszącej związanej z turystyką i rekreacją 4.2.2. Nasadzenie sosen w celu przywrócenia Pionkom charakteru „miasta w lesie” 4.2.3. Rewitalizacja terenu po tzw. „Wenecji” położonego na terenie Rezerwatu Pionki 4.2.4. Zagospodarowanie terenów wokół Stawu Górnego (ośrodek turystyczno-rekreacyjny, budowa ścieżki rowerowo-pieszkiej wokół stawu, poprawa jakości wody w celu dopuszczenia kąpieliska do użytkowania) 4.2.5. Zagospodarowanie terenów zielonych położonych pomiędzy ul. 15 Stycznia a torami kolejowymi 4.2.6. Odtworzenie, unowocześnienie i budowa nowych szlaków turystycznych pieszo-rowerowych na terenie Puszczy Kozienickiej

Cel. 5. Poprawa spójności społecznej, ekonomicznej i przestrzennej z Unią Europejską.	
Cele pośrednie	Cele operacyjne
5.1. Budowanie lokalnej tożsamości	5.1.1. Integrowanie mieszkańców w oparciu o walory historyczno-kulturowe Pionek – („Mała Ojczyzna”) 5.1.2. Promowanie w skali kraju i Europy specyfiki miasta w Puszczy 5.1.3. wykorzystanie Miejskiego Ośrodka Kultury i Galerii FORMAT dla procesów integrowania lokalnej społeczności
5.2. Integracja ze strukturami Unii Europejskiej	5.2.1. Uczestnictwo w strukturach i inicjatywach integracyjnych z krajami członkowskimi Unii Europejskiej 5.2.2. Ożywienie współpracy z miastami partnerskimi zagranicą

- **Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego miasta Pionki (zmiana, Uchwała nr XXXII/143/97 Rady Miejskiej w Pionkach z dnia 25 kwietnia 1997 r.)**

Plan miejscowy stanowi podstawę planowania przestrzennego w gminie. Ustanawia przepisy powszechnie obowiązujące na danym terenie, będące podstawą wydawania decyzji administracyjnych (w przeciwieństwie do studium, które wyraża jedynie politykę przestrzenną gminy). Jest aktem prawa miejscowego przyjmowanym w formie uchwały rady gminy, określający przeznaczenie, warunki zagospodarowania i zabudowy terenu, a także rozmieszczenie inwestycji celu publicznego. Składa się z części tekstowej (uchwała) oraz graficznej (załącznik do uchwały).

Plan zawiera następujące zapisy dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego:

§ 9

1. Ustala się teren dla usług zdrowia oznaczony w rysunku planu symbolem UZ.
2. Na terenie UZ dopuszcza się lokalizację wszelkich obiektów i urządzeń uzupełniających związanych z działalnością szpitala.

3. Nowo realizowane obiekty winny być dostosowane do zabytkowego charakteru obiektu.

4. Wszelka działalność inwestycyjna na terenie UZ winna być uzgodniona z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, dotyczy to także terenów zadrzewionych.

▪ **MPZP miasta Pionki (Uchwała nr XIII/153/2003 Rady Miasta Pionki z dnia 24 października 2003 r.)**

Plan obejmuje obszary położone w granicach administracyjnych miasta Pionki za wyjątkiem obszaru oznaczonego, w załączniku graficznym do uchwały nr XXXIV/354/2000 Rady Miejskiej w Pionkach, w sprawie przystąpienia do sporządzania zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Pionki, cyfrą VII i ograniczonego od północy ul. Aleje Lipowe, od wschodu ul. Chemiczną i Legionistów, od południa ul. Mickiewicza i od zachodu ul. Leśną. Granice planu pokrywają się z granicami opracowania „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Pionki” uchwalonymi uchwałą nr XXI/230/2000 Rady Miejskiej w Pionkach z dnia 24 marca 2000 r. Plan zawiera następujące zapisy dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego:

§ 45

1. Ustala się tereny i obiekty środowiska kulturowego

1) Wyznacza się obiekty objęte ochroną prawną wpisane do rejestru zabytków

a) kościół parafialny p.w. Św. Barbary (murowany, neobarokowy z początku XX w.);

b) willa (w stylu neorenesansowym, z początku XX w.) - siedziba ZUS.

2) Wskazuje się cenne obiekty architektoniczne predysponowane do objęcia ochroną prawną:

a) Legionówka (przy ul. 15 Stycznia);

b) dworzec PKP Pionki Główne;

c) willa z 1925 r. (obecnie przedszkole);

d) kasyno;

e) budynek kasy chorych.

- 3) Wskazuje się strefę zainteresowania konserwatorskiego w granicach której znajdują się obszary predysponowane do objęcia ochroną prawną jako zabytkowy układ urbanistyczny miasta.
 - 4) Wskazuje się miejsca pamięci narodowej:
 - a) obelisk ku czci ofiar faszyzmu 1939-1945;
 - b) pomnik ku czci poległych pracowników Pronitu w latach 1939-1945;
 - c) cmentarz - mogiły żołnierzy września, partyzantów i pomordowanych w latach 1934-1945;
 - d) krzyż w miejscu egzekucji 1940-1944.
2. Ustala się zasady ochrony środowiska kulturowego:
- 1) Na obszarach strefy zainteresowania konserwatorskiego dopuszcza się unowocześnianie i uzupełnianie podstawowych potrzeb oraz działania restrukturyzacyjne i adaptacyjne obiektów, z warunkiem zachowania wartości historycznych i społeczno-kulturowych. Wskazuje się potrzebę opracowania „Studium konserwatorskiego”, które określiłoby w granicach strefy zainteresowania konserwatorskiego obszary ochrony konserwatorskiej i ich zasady użytkowania.
 - 2) Dopuszcza się modernizację, przebudowę, rozbudowę obiektów zabytkowych lub predysponowanych do objęcia ochroną prawną jedynie za zgodą Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- **MPZP obszaru obejmującego południowo-wschodnią część miasta Pionki (Uchwała nr XXXIV/171/2007 Rady Miasta Pionki z dnia 18 grudnia 2007 r.)**

Plan nie zawiera ustaleń dotyczących zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
 - **MPZP dla terenów położonych w centralnej części miasta Pionki pomiędzy ulicą Kozienicką, torami kolejowymi, ogródkami działkowymi oraz ulicą 15 Stycznia (Uchwała nr VI/61/2011 z dnia 10 lutego 2011 r.)**

Plan nie zawiera ustaleń dotyczących zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

- **MPZP dla obszaru położonego w północnej części miasta Pionki pomiędzy ulicami Partyzantów, Chemiczną, projektowanym przedłużeniem ulicy Adasia Guzala oraz Leśną (Uchwała nr VI/63/2011 Rady Miasta Pionki z dnia 10 lutego 2011 r.)**

Plan nie zawiera ustaleń dotyczących zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

5.2. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW ORAZ ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

5.2.1. POŁOŻENIE

Miasto Pionki, tak jak i cały powiat radomski, położone jest w strefie recesji łądolodu środkowopolskiego rozciągającego się od podnóża Gór Świętokrzyskim, usytuowanego na pograniczu Małopolski i Mazowsza, w południowej części województwa mazowieckiego. Powierzchnia miasta wynosi 18,34km², jego populacja to blisko 20.000 mieszkańców. Jest to jedyna gmina miejska na terenie powiatu. Obszar Pionek leży w obrębie obszaru chronionego krajobrazu (Otulina Puszczy Kozienickiej) oraz Rezerwatu Leśnego Pionki, posiada użytki ekologiczne jak ekosystem łąkowo – bagienno – wodny doliny Zagożdzonki i Główny Zbiornik Wód Podziemnych. Dolina rzeki Zagożdzonki, oraz Stawu Górnego zostały przewidziane do ujęcia w proponowanym systemie obszarów chronionych jako obszar chronionego krajobrazu.

5.2.2. RYS HISTORYCZNY

Początek Pionkom dały dwa młyny biorące swoje nazwy od nazwisk dwóch młynarzy: Pianki (Pijanka, Piąki, Pijąka, Pionka) i Zagożdżona (Zagwozdzon, Zagwózdzon, Zagozdzon). Były one usytuowane na rzece Zagożdżonce, ówczesnie noszącej nazwę Czarnej, Kocielnicy, a w górnym biegu - Mironicy. Pierwszy z nich położony był przy Stawie Górnym w Pionkach, a drugi przy obecnej ul. Zwoleńskiej, na wysokości nieistniejącego już Stawu Dolnego. Obydwa młyny należały do folwarku mającego swoją siedzibę w Jedlni, będącego własnością królewską. Źródła historyczne podają, że folwark w Jedlni został utworzony w 1387 roku na mocy decyzji króla Władysława

Jagięłły. Ten stan pozostał nie zmieniony aż do końca istnienia Rzeczypospolitej szlacheckiej, czyli do 1795 roku.

Wieś Jedlnia (tak jak i inne osady znajdujące się na terenie Puszczy Radomskiej) stanowiła własność kolejnych królów Polski. Z tego powodu stosunki prawne ułożyły się tutaj inaczej niż we wsiach należących do dóbr szlacheckich. Królowie nie byli zainteresowani w zakładaniu wiosek w drodze karczunku Puszczy Radomskiej, ponieważ zapewniała im inne korzyści, tzn. dostarczała zwierzyny i miodu. Pierwsze wsie puszczańskie (Jedlnia, Mąkosy i Kozienice) nie przeszły na prawo niemieckie, uzyskując status prawny, który odbiegał od istniejącego we wsiach szlacheckich. W 1387 roku mieszkańcy Jedlni otrzymali od króla Władysława Jagięłły przywilej, który uwolnił tamtejszych kmieci od wszelkich prac dodatkowych (szarwarków, robocizn i postług) z wyjątkiem pracy na miejscowych gruntach królewskich. Zwalniał ich także od wszelkich danin i czynszów na rzecz króla z wyjątkiem daniny miodowej oraz postługi myśliwskiej, tzn. pomocy w organizacji polowań króla i obsługi dworu królewskiego w czasie wypraw myśliwskich. Nadanie tego przywileju najprawdopodobniej wiązało się ze szczególnym zamiłowaniem Władysława Jagięłły do odbywania łowów w Puszczy Radomskiej, kiedy to najchętniej przebywał w swoim dworku myśliwskim w Jedlni.

Jak podaje Jan Długosz Jagięłło chętnie odwiedzał Jedlnię w zapusty, w czasie drogi powrotnej z Wielkiego Księstwa Litewskiego, gdzie przebywał zimą, do Krakowa. Puszcza Radomska leżała na szlaku z Wilna do Krakowa, dzięki czemu była chętnie odwiedzana zarówno przez Jagięłłę, jak i następnych władców z dynastii Jagiellonów.

Pierwsza wzmianka o młynach Pianka i Zagożdżon pochodzi z 1391 roku. Dokument wydany w tym roku, a opisujący stan posiadania i źródła dochodów kościoła parafialnego w Jedlni, wymienia m.in. młyny: Zagożdżon i Pianka. Młyny dzierżawili młynarze o tych samych nazwiskach, którzy byli wówczas zobowiązani do uiszczania dziesięciny na rzecz tej parafii. Ta krótka wzmianka pozwala ustalić początki Pionek i Zagożdżona na rok 1391, choć można przypuszczać, że owe młyny powstały już wcześniej. Nie istnieją żadne, potwierdzone źródłowo informacje z XV wieku, które przybliżyłyby losy Zagożdżonów i Pionków w tym stuleciu. Można jedynie przypuszczać, że w XV wieku obydwie rody młynarskie wykonywały swoje zajęcie bez

przeszkód, ponieważ wspomina o nich dokument z 1543 roku. Był to przywilej wydany przez Zygmunta I Starego dla plebana parafii Jedlnia, Andrzeja z Radomia, w którym monarcha zapewnił jemu i jego następcom prawo do darmowego mielenia 4 korcy żyta tygodniowo na własny użytek. Jedynym warunkiem było dokonywanie mielenia

po kolei w czterech młynach folwarku jedlińskiego, tzn. u Pawła Jaroszka, Macieja Pianki, Łukasza Zagożdżona i Grzegorza Siczka. Wkrótce potem, w 1554 roku, powstał dokument pt. „Popisywanie dochodów starostwa radomskiego”, z którego dowiadujemy się, że we młynie Pianka znajdowała się tzw. piła czyli tartak napędzany wodą. Ów dokument wspomina również o istnieniu stawu i młyna w Zagożdżonie. Oczywiście nie była to nawet wioska, a jedynie maleńka osada młyńska zamieszkiwana (podobnie jak Pianka) przez młynarza i jego najbliższą rodzinę. W 1564 roku dokonano pierwszej lustracji dóbr królewskich, m.in. królewszczyzn starostwa radomskiego. Ze sprawozdania sporządzonego po tej lustracji dowiadujemy się, że na rzece Koczyelnicy istnieje młyn nazywany Pyianka, w którym znajdują się cztery koła korzeczne: dwa mączne, jedno stępne i czwarta piła (tartak). Danina z tego młyna „z dawna” wynosiła 33 korce żyta miary radomskiej, w tym 3 korce dla plebana z Jedlni. Wysokość tej daniny utrzymała się przez ponad 200 następných lat, aż do upadku Rzeczypospolitej szlacheckiej. Natomiast jedna trzecia desek przecieranych w miejscowym tartaku należała się młynarzowi jako wynagrodzenie za prowadzenie tartaku. W młynie Zagożdżon znajdowały się wówczas 3 koła korzeczne, ale nie było piły. Tenże młynarz oddawał do folwarku w Jedlni 30 korcy żyta miary radomskiej, a 3 korce zboża miejscowemu plebanowi. Lustracja z 1564 roku wspomina także o stawach, które istniały przy młynach Pianka i Zagożdżon.

W 1596 roku ze starostwa radomskiego wyodrębniono starostwo niegrodowe kozienickie, zwane później ekonomią kozienicką. Obejmowała ona miasto i folwark Kozienice, folwark w Jedlni i Wymysłowie. Ten ostatni popadł w całkowitą ruinę na początku XVIII wieku. Oprócz terenów uprawnych do ekonomii kozienickiej należały rozległe obszary Puszczy Radomskiej (od końca XVI wieku Kozienickiej). Właścicielami

ekonomii kozienickiej byli kolejni królowie, którzy dzierżawili ją dzierżawcom w zamian za dokładnie określony czynsz.

Pierwsza lustracja ekonomii kozienickiej odbyła się w 1615 roku. Dowiadujemy się z niej, że w młynach Pianka i Zagożdżon znajdowały się piły czyli tartaki, które przyczyniały się do znacznego przetrzebień miejscowych lasów. Aby ograniczyć rabunkową eksploatację Puszczy, urzędnik dokonujący lustracji polecił zlikwidowanie tartaków w Piance i Zagożdżonie. Zakaz ten jednak nie był respektowany. Obydwaj młynarze oddawali co roku do folwarku w Jedlni 30 korcy żyta, a także po 2 wieprze, karmione własnym kosztem. Płacili również dziesięcinę dla plebana z Jedlnej w wysokości 3 korcy żyta każdy. Ponadto Maciej Zagożdżon musiał płacić rocznie 24 grosze czynszu za nowe pola i łąki, które już uprawiał, albo przygotowywał pod uprawę. Młynarze płacili także czynsz za użytkowanie stawów (Pianka 30 zł, a Zagożdżon 166 zł). Lustracja z 1629 roku zasadniczo potwierdziła prawa i obowiązki Zagożdżonów i Pianków, określając dokładniej charakter i wymiar pańszczyzny, jaką musieli odrabiać na rzecz folwarku w Jedlnej. Polegała ona na pracy z siekierą na rzecz dworu, w wymiarze 2 tygodni w roku.

W okresie potopu szwedzkiego (1655-1660) dobra królewskie znajdujące się w Puszczy Radomskiej uległy znacznym zniszczeniom. Dokonywały ich wojska szwedzkie, siedmiogrodzkie i kozackie. Wiosną i latem 1656 roku na terenie Puszczy Radomskiej wybuchło powstanie przeciwko Szwedom, w którym licznie wzięli udział chłopci z tamtejszych wiosek. Rozmiary powstania były stosunkowo duże, oddziały chłopskie stoczyły nieomal regularną bitwę z przechodzącym przez Kozienice i Zwoleń korpusem margrabiego Fryderyka Badeńskiego. 21 sierpnia 1656 roku pod Radomiem Stefan Czarniecki wydał uniwersał, wzywający chłopów do walki przeciwko Szwedom i obiecujący nagrody za głowy zabitych. Trudno powiedzieć czy w tych zmaganiach brali udział Zagożdżonowie lub Piankowie. Musieli jednak stykać się z problemem okupacji i jej konsekwencjami, ponieważ w 1657 roku w sąsiedniej wsi Suska Wola Kozacy spalili dwór, a w Suchej budynek folwarczny oraz stajnię, spichlerz i dwie stodoły. Natomiast żaden młyn w ekonomii kozienickiej nie uległ zniszczeniu, toteż lustracja przeprowadzona w 1660 roku wymienia młyny Pianka i Zagożdżon w nienaruszonym stanie. W tym ostatnim młynie lustratorzy spotkali żyjącą jeszcze

Katarzynę Zagożdżonową, która potwierdziła uzyskanie przywileju w 1606 roku oraz jego przedłużenie, dokonane 5 października 1637 roku w Warszawie za czasów panowania króla Władysława IV. Stwierdzono również, że zarówno Pianka jak i Zagożdżon odrabiali pańszczyznę pieszo z siekierą w wymiarze 3 dni w tygodniu, co było jawnym naruszeniem wcześniejszych decyzji dzierżawców ekonomii kozienickiej. Obydwaj młynarze skarżyli się na tę jawną niesprawiedliwość, przypominając, że pierwotnie nakazano im odrabiać pańszczyznę z siekierą jedynie przez 2 tygodnie w roku.

Wiek XVIII przyniósł duże zmiany w życiu ekonomii kozienickiej. Wojna północna (1700-1721) pociągnęła za sobą duże zniszczenia Puszczy Kozienickiej oraz tamtejszych wsi, powodowane przez częste przemarsze wojsk lub ich dłuższe pobyty w ekonomii kozienickiej. Miary zniszczeń dopełniały klęski żywiołowe (susze, powodzie, pożary), a także zarazy. Mimo tych trudności gospodarka ekonomii kozienickiej rozwijała się stopniowo, przynosząc coraz większe dochody. Osadnictwo postępowało szybko, ponieważ karczowano duże połacie lasów. W 1772 roku w ekonomii kozienickiej powstały wioski: Stanisławów (obecnie Stanisławice) oraz Augustów, zaś w kilka lat później Januszno i Kamyk. W nowo tworzonych wsiach czynszowych osiedlano chłopów pochodzących z ekonomii królewskich znad Sanu („posoniaków”). Wiele wsi założyli również właściciele dóbr szlacheckich lub dzierżawcy dóbr królewskich, np. w 1768 roku Sobolewscy z Suskiej Woli i Suchej założyli wsie: Laski, Męciszów, Miroń, Młyńsk, a w 1770 roku Trupień. Właściciele dóbr Czarna założyli wówczas wsie: Marcelów, Wincentów, Tadeuszów i Cudnów. Nazwy wsi pochodziły najczęściej od imion właścicieli lub członków ich rodzin. W 1706 roku ekonomia kozienicka przeszła do dóbr stołowych króla, tzn. jej dochody przeznaczane były wyłącznie na utrzymanie dworu królewskiego. Ks. Gacki podaje, że w tym roku Zagożdżonowie i Pionkowie utracili swoje prawa do dzierżawy młynów, które wystawiono na licytację. W ten sposób dzierżawcy ekonomii kozienickiej próbowali podnieść dochody z dzierżawy młynów i położonych przy nich stawów. W rzeczywistości dotychczasowi młynarze dalej prowadzili swoje młyny wraz z tartakami, a władze ekonomii wkrótce zrezygnowały ze znalezienia innych dzierżawców.

Podstawowym zajęciem chłopów z Pionek i Zagożdżona była uprawa roli i hodowla zwierząt, zaś dodatkowym zajęciem - bartnictwo. Stan posiadania mieszkańców obydwu osad był raczej skromny, choć nietrudno zauważyć występujące wśród nich różnicowanie majątkowe. Najogólniej mówiąc gospodarze z Pionek i Zagożdżona pod względem majątkowym dzielili się na 3 grupy: zamożnych, średniozamożnych i ubogich. Z uwagi na brak informacji o powierzchni ziemi uprawnej w poszczególnych gospodarstwach, podstawowym kryterium przynależności do jednej z tych grup było posiadanie zwierząt gospodarskich i barci leśnych. Źródła podają, że jedynie dwóch mieszkańców Zagożdżona posiadało dość rzadko używane wówczas do uprawy roli konie, co stawiało ich w rzędzie najbogatszych gospodarzy. Ich pozycję umacniało również posiadanie wołów, krów i barci pszczelich. Pozostali trzej mieszkańcy Zagożdżona posiadali woły, które w XVIII wieku były najbardziej rozpowszechnionymi zwierzętami pociągowymi, a także krowy, przez co mogą być zaliczeni do grupy średniozamożnej. Natomiast chłopci z Pionek ze względu na brak własnego sprzężaju, tzn. siły pociągowej, należeli do grupy najbiedniejszej. Stan posiadania zwierząt gospodarskich, a zwłaszcza koni i wołów, pozwala przypuszczać, że dysponujący nimi gospodarze posiadali największy areal ziemi uprawnej.

Punktem zwrotnym w dziejach osady młyńskiej Zagożdżon jest rok 1775, ponieważ wówczas po raz pierwszy, oficjalnie określono ją mianem wioski.

W 1778 roku w Zagożdżonie znajdowała się karczma, browarek zbudowany własnym kosztem przez dzierżawcę karczmy oraz nowo zbudowany młyn z drewna kostkowego. W Pionkach w miejscu młyna istniał nadal tartak znajdujący się w dobrym stanie. Obok tartaku znajdowała się chałupa zawodnika czyli chłopa obsługującego tartak. Mieszkał tam tylko jeden chłop nazwiskiem Woytek Pionka, który odrabiał $\frac{3}{4}$ dnia w tygodniu pańszczyzny pieszej. W Zagożdżonie mieszkali wówczas (z rodzinami): Antek Warchoń (młynarz), Krzysztof Kiełb, Jakub Zagożdżon, Woytek Kiełb, Staniek Warchoń (wójt). Z reguły każdy z chłopów musiał odrabiać pół dnia tygodniowo pańszczyzny pieszej oraz oddawać 30 korcy żyta.

Przedostatni inwentarz ekonomii kozienickiej z 1784 roku rzuca więcej światła nie tylko na stosunki społeczno-gospodarcze w Zagożdżonie. Jak podaje autor tej lustracji „według dawnego zwyczaju ta wioska dawała osypu żyta korcy 30 i za nieukarmienie

wieprzów 2 powinna była przystawiać kamienie do młyna swoim kosztem i porządek we młynie jako z reperacją naczynia jako najdoskonalszy utrzymywać”. Utrzymywanie porządku we młynie było obowiązkiem wszystkich gospodarzy tej wioski, co więcej, każdy z nich gospodarował w tym młynie kolejno po 1 tygodniu, mieląc ziarno i pobierając opłaty z tego tytułu. Był to więc rodzaj wspólnej, kolektywnej własności, wprowadzony w bliżej nieokreślonym czasie (najprawdopodobniej w II połowie XVIII wieku), być może w następstwie rozwoju osady. Wszak w II połowie tego wieku nie była już ona wyłącznie zamieszkiwana przez Zagożdżonów i stała się normalną, choć niewielką wsią. Z inwentarza 1784 roku wynika jednak, że owo wspólne gospodarowanie nie wyszło mieszkańcom Zagożdżona na dobre. W wiosce panowała niezgoda, co nie wpływało dobrze na kondycję miejscowego młyna, który na skutek ciągłych sporów i niedbałego gospodarowania stopniowo popadał w ruinę. W końcu gospodarze doszli do porozumienia i postanowili oddać młyn w zarząd administracji królewskiej. W ten sposób uwolnili się nie tylko od obowiązku utrzymywania młyna, ale równocześnie zostali zwolnieni ze „starodawnej” daniny w wysokości 30 korców żyta rocznie. Natomiast młyn w Zagożdżonie oddano w dzierżawę ówczesnemu wójtowi tej wioski, Stańkowi Warchołowi, za sumę 400 złotych rocznie. Do obowiązków nowego dzierżawcy należało także utrzymywanie porządku we młynie i dokonywanie własnym kosztem wszelkich napraw. Po tych zmianach mieszkańcy Zagożdżona płacili podatek zwany podymne w wysokości 42 zł 30 grosze od całej wioski, podatek półpodymne w wysokości 20 zł 15 gr, 19 zł 15 gr czynszu miodowego od 39 barci jakie w sumie posiadali oraz odrabiali po połowie dniówki na tydzień pańszczyzny pieszej (wszyscy z wyjątkiem wójta). Ponadto każdy gospodarz oddawał dziesięcinę snopową proboszczowi parafii Jedlnia. Dzięki inwentarzowi z 1784 roku znamy nazwiska ówczesnych gospodarzy z Zagożdżona. Byli to: Antek Warchoł, Krzysztof Kiełb, Wojtek Kiełb, Jan Pionka, Augustyn na Szymkowym oraz Staniek Warchoł (młynarz, wójt).

W tym samym czasie w Pionkach istniał tylko tartak, przy którym mieszkał Jan Warchoł Zawodnik. Do jego obowiązków należało prowadzenie tartaku oraz wszelkie prace konserwacyjne. W tej niewielkiej osadzie mieszkał też Woytek Pionka, który dawniej pełnił funkcję zawodnika, czyli obsługującego tartak. Jego jedyną

powinnością było odrabianie pańszczyzny sprzężajnej (tzn. z zaprzęgiem wołów lub koni) w wymiarze $\frac{3}{4}$ dniówki tygodniowo. Natomiast Jan Warchoł musiał oddawać co roku 2 garnce miodu i odpracowywać pańszczyznę pieszą w wysokości $\frac{3}{4}$ dniówki tygodniowo.

W 1794 roku przeprowadzono ostatnią w dziejach Polski przedrozbiorowej lustrację ekonomii kozienskiej. Sporządzony wówczas inwentarz zawiera stosunkowo skąpe dane na temat Pionek i Zagożdżona. W tej ostatniej wiosce, tak jak poprzednio, istniał jedynie młyn, browarek, karczma oraz 7 gospodarstw. Mieszkali w nich: Jan Miękus, Zygmunt Kiełb, Krzysztof Kiełb, Antek Warchoł, Jan Warchoł, Staniek Warchoł (gajowy) oraz Augustowa Modrzejowska (bez gruntu).

Każdy z gospodarzy (z wyjątkiem Augustowej Modrzejowskiej nie posiadającej gruntu i zwolnionego wcześniej z pańszczyzny Stańka Warchoła) musiał odrabiać $\frac{1}{2}$ dniówki pańszczyzny pieszej na rzecz folwarku w Jedlni, poza tym cała wioska płaciła czynszu 26 zł, czynszu miodowego 19 zł 15 gr, podatku podymnego 2 raty x 31 zł 15 gr, półpodymnego 2 raty x 12 zł 7 $\frac{1}{2}$ gr. Na rzecz kościoła w Jedlni oddawano dziesięcinę. Z dzierżawy karczmy i młyna w Zagożdżonie dzierżawcy wpłacali 1800 zł, zaś sprzedaż ryb ze spuszczonej stawów w Pionkach i Zagożdżonie przyniosła w 1793 roku 1112 zł 15 gr. Były to ostatnie informacje na temat Pionek i Zagożdżona w XVIII wieku. Już w rok później dokonała się tragedia rozbiorów i Polska została wymazana z mapy Europy. Nie wydaje się jednak, aby te ważne wydarzenia dziejowe miały duży wpływ na losy mieszkańców dwóch niewielkich wiosek położonych w sercu Puszczy Kozienskiej. Istotne zmiany w położeniu ówczesnych chłopów miały nastąpić dopiero w XIX wieku.

Okres najdawniejszych dziejów Pionek i Zagożdżona trwał stosunkowo długo, bo ponad 400 lat. Dzięki temu możemy prześledzić niektóre zjawiska, zwłaszcza o charakterze społeczno-gospodarczym. Dostępne źródła pozwalają, przynajmniej w zarysie, przedstawić czynniki warunkujące rozwój tych osiedli. Wydarzenia polityczne bądź militarne o skali ogólnokrajowej (np. wojny) nie miały wielkiego wpływu na losy ich mieszkańców. Nawet w okresie „potopu szwedzkiego”, kiedy wojska siedmiogrodzkie i kozackie pustoszyły sąsiadujące wioski (np. Suskowlę, Suchę i Jedlnię), młyny na Zagożdżonce pozostały nienaruszone. Podobnie działo się

w czasie wojny północnej w początkach XVIII wieku i w latach trzydziestych tego stulecia, gdy (w 1736 roku) wioski ekonomii kozienickiej poważnie ucierpiały na skutek przemarszu wojsk polskich i rosyjskich. Dostępne źródła dotyczące Pionek i Zagożdżona nie zawierają żadnych informacji o wpływie tego typu wydarzeń na ich losy. O wiele ważniejszą rolę odgrywało otoczenie przyrodnicze, które decydowało o sposobie gospodarowania, a co za tym idzie poziomie materialnym bytowania ich mieszkańców. Położenie tych osiedli wśród lasów oraz brak urodzajnych gleb, powodował konieczność szukania dodatkowych źródeł utrzymania. Pierwszym z nich stało się młynarstwo, wykorzystujące przepływającą przez Puszcę Radomską (Kozienicką) rzekę Zagożdżonkę. Mimo, że młyny Zagożdżon i Pianka stanowiły własność królewską, to ich użytkownicy – młynarze również czerpali z nich korzyści. Przede wszystkim pobierali od chłopów opłaty za mielenie ziarna. Innym źródłem zysku młynarzy były tartaki o napędzie wodnym zwane piłami, które tworzone przy młynach. Warto nadmienić, że przez cały wiek XVIII w ekonomii kozienickiej istniały tartaki tylko w Zagożdżonie, Pionkach i w Kociołkach. Więcej wiadomości o zajęciach rodu Zagożdżonów przynoszą przywileje królewskie, nadane im w XVII wieku. Zajmowali się więc rybołówstwem, korzystając najpewniej ze stawu znajdującego się przy młynie, wypalaniem smoły i węgla z drewna, produkcją piwa i gorzałki na własny użytek, uprawą roli i bartnictwem. To ostatnie zajęcie było wówczas niezwykle rozpowszechnione na terenie Puszczy, a jednym z większych ośrodków bartnictwa była Jedlnia. W zamian za daninę miodową bartnicy posiadali nie tylko prawo wolnego wstępu do lasu i trzymania w nim barci z pszczołami, ale mogli również zbierać grzyby i jagody, wypasać w lesie bydło, drzeć „tyko” na powrozy i obsiewać tzw. „niwki” czyli niewielkie poletka na śródleśnych polanach. Bartnicy byli zorganizowani w stowarzyszenie, które rządziło się zwyczajowym prawem obelnym. Na czele tej organizacji stał starosta bartny wspólnie z ławnikami, którzy rozstrzygali wszelkie spory między bartnikami, decydowali o zamianach i darowiznach barci, niwek śródleśnych i łąk.

Ważnym (a w niektórych okresach podstawowym) zajęciem mieszkańców Pionek i Zagożdżona była uprawa roli i hodowla zwierząt. Z powodu słabych gleb uprawiali oni głównie żyto, zbierali siano z łąk, hodowali świnie, krowy i woły. W XVIII wieku

w najbogatszych gospodarstwach pojawiły się pierwsze konie. Trudno cokolwiek powiedzieć o wielkości obszarów uprawnych w poszczególnych gospodarstwach, ponieważ nie ma na ten temat wzmianek w źródłach. Wydaje się jednak, że nie miały one zbyt dużych rozmiarów. Niewiele też można powiedzieć o rozwoju przestrzennym obydwu osad. W wiekach XVI-XVII składały się one z budynków młyna i tartaku oraz z zabudowań gospodarstwa rolnego młynarza i jego najbliższej rodziny. W XVIII wieku możemy zaobserwować powolny wzrost ilości budynków i liczby ludności. W 1739 roku w Zagożdżonie znajdowały się trzy budynki mieszkalne będące własnością młynarza, młyn z tartakiem oraz karczma. W 1764 roku było tam już 5 gospodarstw, natomiast w Pionkach 2. W 1778 roku w Zagożdżonie pojawił się browarek zbudowany przez dzierżawcę karczmy. W 1784 roku obok młyna, tartaku, browarku i karczmy istniało prawdopodobnie 6 gospodarstw rolnych, a w Pionkach 2. Rozwój tych osiedli był więc widoczny, ale bardzo powolny.

Innym czynnikiem wpływającym na rozwój tych osiedli była sytuacja społeczno – prawna ich mieszkańców. W całym omawianym okresie byli oni poddanyami królewskimi, obciążonymi różnymi powinnościami na rzecz króla i jego urzędników. Wśród nich ważną rolę odgrywało poddaństwo osobiste, które uniemożliwiała chłopom rozporządzanie własnym losem. Chłopi z Zagożdżona musieli odrabiać pańszczyznę, która w XVI wieku wynosiła 14 dni w roku, w wieku XVII wzrosła do 3 dni w tygodniu, zaś w następnym stuleciu zmalała do 1 dnia w tygodniu. Pod koniec XVIII stulecia była ona jeszcze mniejsza i wynosiła ½ dnia pieszo w tygodniu. Oprócz pańszczyzny Zagożdżonowie i Piankowie składali daninę zbożową i miodową. W II połowie XVIII wieku pojawił się czynsz pieniężny, którym można było wykupić pańszczyznę. Wysokość tych powinności nie była zbyt duża, ale pochłaniały one część plonów uzyskiwanych w gospodarstwach. Natomiast zależność feudalna krępowała inicjatywę i hamowała bardziej intensywny rozwój. Do końca omawianego okresu sytuacja społeczno – prawna chłopów z Pionek i Zagożdżona nie uległa zmianie. Rewolucyjne zmiany w tej dziedzinie nastąpiły dopiero w XIX wieku.

28 kwietnia 1839 roku władze rządowe wydały decyzję o oczynszowaniu obu wsi, czyli zamianie pańszczyzny na coroczną opłatę. Po kolejnej licytacji na dzierżawę inwestycji rządowych w obu wsiach wygrał w 1840 r. gen. Bezak. Z jego polecenia

w Zagożdżonie wybudowano zupełnie nowy młyn, którego energia wystarczała by dać moc maszynom w tartaku. Dzierżawca nie żałował pieniędzy na naprawę grobli i upustów, a także na zarybienie obu stawów. W 1864 roku został wydany dekret uwłaszczeniowy, na mocy którego państwo przekazywało chłopom na własność dzierżawione dotychczas grunty.

W 1921 rok - spółka prywatna Okielski i Braubach uruchomiła tartak zatrudniający 100 pracowników. Tereny przy zbiegu obecnej ulicy Chemicznej i ul. dr M. Garszwo wykupiła spółka akcyjna i założyła Przemysłowe Zakłady Chemiczne "Zagożdżon". Produkowały one smary, oleje, farby, zaprawę do froterowania podłóg i pastę do butów. Państwowa Wytwórnia Prochów i Materiałów Kruszących (PWPiMK) wybudowała drewniane baraki dla ludzi. Od tego momentu rozbudowywano osiedla pracownicze. Łącznie Wytwórnia wybudowała 45 budynków wielorodzinnych na osiedlach: Stara Kolonia, Kolonia Centralna i Nowa Kolonia. Docelowo miały one służyć blisko 900 zatrudnionym w tutejszych zakładach robotnikom.

W latach 1922-1939 w Pionkach powstawały nowe budynki użyteczności publicznej i mieszkaniowej oraz kilka fabryk. Robotnicy zamieszkiwali Kolonię Robotniczą, zlokalizowaną blisko PWP i oddzieloną od Kolonii Urzędniczej (z domami dla dyrekcji PWP i urzędników) Parkiem Leśnym.

W 1924 roku uruchomiono generator trójfazowy napędzany maszyną parową. Rok później zakończono budowę elektrowni kondensacyjnej oraz wybudowano halę warsztatową, stolarni i parowozownię, z których utworzono Centralne Warsztaty Mechaniczne. W 1926 zakończono utwardzać drogi dojazdowe, utworzono centralny system alarmowy oraz zorganizowano straż pożarną. W międzyczasie, 1 lipca 1925 roku z inicjatywy pracowników PWP powstało Spółdzielcze Stowarzyszenie Spożywców Pracowników Wojskowej Wytwórni Prochu w Zagożdżonie", które zajęło się zaopatrzeniem mieszkańców w artykuły spożywcze i przemysłowe.

Rozwój tych dwóch kolonii zakończył się na początku lat 30 -tych, gdyż od roku 1928 zaczęła się budowa mieszkań na tzw. Nowej Kolonii. W tym okresie zostały oddane do użytku również obiekty sportowe jak: basen, stadion, Staw Górny oraz kościół pod wezwaniem św. Barbary.

W 1927 roku Wytwórnia wybudowała hotel "Lampart" dla kawalerów, obecnie mieszczący Urząd Miasta, rok później oddano do użytku pocztę, zaś w 1930 roku - budynek "Kasyna" (obecnie Centrum Aktywności Lokalnej). W roku tym pionkowski Oddział PTK rozpoczął wyznaczać szlaki turystyczne celem popularyzacji Puszczy Kozienickiej oraz miejsc pamięci narodowej.

W 1931 roku z gminy Jedlnia wyłączone zostały miejscowości Zagożdżon i Pionki i powstała gmina Pionki, z siedzibą urzędu gminnego w Zagożdżonie. 9 sierpnia 1932 roku zmieniono oficjalnie nazwę Zagożdżona na Pionki. - PWPiMK w Pionkach otrzymała w tym roku nazwę „Państwowa Wytwórnia Prochu (PWP)” w Pionkach. W 1939 roku Pionki uzyskały status osady miejskiej (ok. 7700 mieszkańców). W tym samym roku miały miejsce bombardowania Państwowej Wytwórni Prochu oraz samych Pionek, w wyniku których został uszkodzony m.in. kościół. W okresie II Wojny Światowej, w latach 1941-1944 w miejscowości istniał obóz pracy przymusowej dla ludności żydowskiej. W wyniku wojny życie utraciło w Pionkach około 2000 osób.

W okresie powojennym, Pionki w 1954 roku uzyskały prawa miejskie, a w 1975 weszły w skład odtworzonego województwa radomskiego.

5.2.3. ZABYTKI NIERUCHOME – CHARAKTERYSTYKA

Architektura mieszkalna na terenie miasta z oczywistych względów stanowi największą część zabytkowej tkanki gminy. Obszary zabudowane w mieście Pionki można zróżnicować według funkcji i okresu powstania zabudowy. Wyodrębnić można jednostki strukturalne o zróżnicowanym zagospodarowaniu i różnej zabudowie:

- Stare Pionki, o zabudowie przedwojennej w stylu willowym lub małomiasteczkowym, rozrzuconej luźno w paśmie przykomunikacyjnym w centrum miasta, uzupełnionej w okresie PRL zabudową blokową i nowym centrum usługowym;
- Nowe osiedla o różnych formach zabudowy wielo- i jednorodzinnej;
- Stare osiedla zabudowy jednorodzinnej przetrwałe w dobrej kondycji w stylu małomiasteczkowym;

- Obszary peryferyjne miasta, na których znajduje się zabudowa zagrodowa i jednorodzinna;
- Tereny zabudowy przemysłowej.

Tereny zabudowy Starych Pionek wymagają uporządkowania, rehabilitacji zabudowy i dostosowania jej do współczesnych potrzeb. Należy uwzględnić m.in. potrzeby rozwoju funkcji turystycznej miasta, które stanie się ośrodkiem i zapleczem usługowym tego ruchu. Problemem jest zachowanie zabudowy zabytkowej, charakterystycznej dla minionego etapu rozwoju miasta. Dlatego też zatrzymanie zachodzących zmian jest niemożliwe, ale powinny one być wprowadzane w sposób kontrolowany, aby zostały zachowane ślady dawnego układu przestrzennego miasta, a nowe realizacje nie stanowiły rażącego dysonansu.

Objęty ochroną układ przestrzenny Miasta Pionki składa się z trzech wydzielonych stref ochrony konserwatorskiej obejmujących następujące tereny:

- teren położony pomiędzy ul. Radomską, Zakładami Pronit, ul. Zakładową i ul. Fabryczną;
- teren istniejącego Szpitala Rejonowego;
- tereny zabudowy jednorodzinnej sprzed 1939 r;
- tzw. działkę za torem;
- tzw. działkę za stawem.

Pośród zabudowy zabytkowej w ich obrębie można wyodrębnić trzy główne grupy: 30 wielo- i jednorodzinnych budynków z okresu 1918 – 1944, które zostały objęte strefą konserwatorską; drewniane domki jednorodzinne (szczególnie na terenie między ul. Dębową i Mickiewicza) ze stylowymi elewacjami, z lat 20-30 dwudziestego wieku; zabudowa wielorodzinna, typu małomiasteczkowego, której niewielkie enklawy znajdują się po obu stronach linii kolejowej. Stara zabudowa, szczególnie drewniana, stopniowo wypierana jest przez nową zabudowę jednorodziną. Większość zabudowy mieszkaniowej jest w dobrym lub średnim stanie technicznym. Rozbiórki budynków z powodu złego stanu technicznego są nieliczne.

5.2.4. ZABYTKI NIERUCHOME – NAJWAŻNIEJSZE OBIEKTY

Wśród obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie miasta wyróżniają się:

- **Kościół murowany p.w. św. Barbary, al. Jana Pawła II 1**

Obiekt wpisany do rejestru zabytków pod nr 372/A, decyzją z dnia 5 stycznia 1988 r.

Trójnawowa świątynia w stylu neobarokowym, na planie krzyża łacińskiego przez arch. Stefana Szyllera (1857-1933). Wewnątrz znajduje się zaprojektowany przez Antoniego Chmielewskiego ołtarz główny, oraz trzy inne: Serca Bożego, Przemienienia Pańskiego i Matki Boskiej Częstochowskiej. W nawie wschodniej kaplica poświęcona opiece Matki Bożej. Na sklepieniu, znajdują się malowidła przedstawiające czterech ewangelistów.

- **Dawny Hotel "Lampart", obecnie siedziba Urzędu Miasta, al. Jana Pawła II 15**

Budynek murowany, tynkowany, dwukondygnacyjny, z klinkierem w partii przyziemia, na planie litery „C”, z dwoma skrzydłami. W części centralnej dwa ryzality; elewacja frontowa 17-osiowa. Na elewacjach zachowany detal architektoniczny w formie gzymsów kordonowego i koronującego. Dach łamany, kryty blacho dachówką. Stolarka okienna i drzwiowa nowa z PVC. Wnętrza po generalnym remoncie.

- **Budynek tzw. "Starej poczty", al. Jana Pawła II 17**

Obiekt wpisany do rejestru zabytków pod nr A-1198, decyzją z dnia 27 kwietnia 2011 r.

Pierwotnie poczta i posterunek Policji. Budynek murowany, na kamiennej podmurówce, tynkowany, w środkowej, zwieńczonej trójkątnie części dwukondygnacyjny, ocieplony. W części centralnej dwa ryzality; elewacja frontowa 6-osiowa. Dach dwuspadowy, kryty blachodachówką. Stolarka okienna i drzwiowa zachowana, z okuciami. Wewnątrz zachowana stolarka drzwiowa oraz klatka schodowa z metalową balustradą, płytki ceramiczne na korytarzach. Obecnie część budynku zajmuje m.in. biuro notarialne.

- **Budynek dawnej kasy chorych, ul. Legionistów 38**

Budynek murowany, tynkowany, dwukondygnacyjny, dach łamany polski kryty blachą na rąbek stojący. Elewacja frontowa 9-osiowa, ponad trzema centralnymi osiami duża facjata zwieńczona wolutowym naczółkiem; w dachu lukarny. W narożach szkarpy. Rynny i rury spustowe z blachy ocynkowanej. Stolarka okienna i drzwiowa nowa z PVC.

- **Budynek biblioteki pedagogicznej, ul. Radomska 7**

Dom wybudowany dla Dyrektora Naczelnego z 1928 r. z obszerną kuchnią, spiżarką, pokojem dla służby, dużym hallem, jadalnią, salonem, gabinetem Dyrektora, a parterze oraz sześcioma pokojami i dużą łazienką. Duża willa, murowana, piętrowa, podpiwniczona. Od strony południowowschodniej dwa ryzality z trójkątnymi naczółkami oraz balkonem. Od strony północno-zachodniej portyk z czterema kolumnami i tarasem oraz tympanon z dekoracją ornamentalną na czterech półkolumnach. Dach mansardowy, pokryty blachą z lukarnami. Stolarka okienna i drzwiowa z PVC. Na poddaszu znajdowały się pokoje gościnne oraz dla służby. Otoczenie stanowił ogród francuski, lasek brzozy, piwnica-lodownia.

- **Willa, ob. budynek ZUS, ul. Spokojna 3**

Obiekt wpisany do rejestru zabytków pod nr 533/A, decyzją z dnia 23 czerwca 1933 r.

Budynek murowany, tynkowany, piętrowy, częściowo podpiwniczony, bryła rozczłonkowana. Od strony południowej główne wejście do budynku z tarasu, na

ścianie, w płycinie płaskorzeźba w tynku przedstawiająca dwa łabędzie, na dachu belweder z balustradą tralkowa; od strony wschodniej portyk kolumnowy z balkonem; od strony północnej przeszklona weranda. Dach łamany, kryty blachą zawijaną. Dom wzniesiony dla Dyrektora Technicznego PWP, zwany „Dom pod łabędziami” (łabędź to herb rodziny Dunin-Markiewicza). Pierwotnie posiadał 10 pokoi. Od frontu do pałacyku prowadziła aleja wjazdowa z okrągłym klombem.

Z boku znajdował trawnik okolony dębami i akacjami. Na wspólnej posesji znajdował się też park-ogród w stylu angielski.

- **Dawne kasyno urzędnicze, obecnie Centrum aktywności Lokalnej, ul. Zakładowa 5**

Budynek murowany, tynkowany, piętrowy, bryła rozcłonkowana z tarasami, balkonami, gzymsami, pilastrami. Ocieplony styropianem. We wnętrzach stolarka wymieniona na nową z PVC.

- **Budynek dworca kolejowego, ul. Zwycięstwa 1A**

Budynek murowany, tynkowany, parterowy. Dach czterospadowy, kryty blachą z dużą, wolutowo zakończoną facjatą wieńczącą ryzalit. Na osi centralnej ryzalitu portyk kolumnowy z balkonem z chowaną tralkową balustradą. Facjata zwieńczona wolutowym naczółkiem. Zachowany detal w formie szkarp i gzymsów oraz oryginalna stolarka okienna i drzwiowa. Rynny i rury spustowe z blachy ocynkowanej. Zachowany wystrój wnętrza (posadzki, kolumny, konstrukcja sklepienia) oraz schody lastrykowe prowadzące do dworca i źródł obok budynku.

Ponadto, na uwagę zasługują budynki przemysłowe dawnych zakładów chemicznych, PWP, częściowo włączone do gminnej ewidencji zabytków, oraz opisany w rozdziale 5.2.3. układ przestrzenny Pionek, podzielony na strefy ochrony konserwatorskiej.

5.2.5. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE – CHARAKTERYSTYKA

Archeologiczne Zdjęcie Polski to nazwa realizowanego na terenie całej Polski od 1978 r. przedsięwzięcia poszukiwania, rejestrowania i nanoszenia na mapy stanowisk archeologicznych. Celem tych działań jest uzyskanie informacji potrzebnych do celów naukowych i konserwatorskich (związanych z ochroną zabytków). Przedsięwzięcie jest koordynowane przez poszczególnych wojewódzkich konserwatorów zabytków, a centralna baza danych przechowywana jest w archiwum Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Warszawie.

Poszukiwania stanowisk archeologicznych prowadzone są głównie metodą tzw. badań powierzchniowych, czyli obserwacji powierzchni, głównie wiosną i jesienią. Dodatkowo wykorzystuje się informacje ze źródeł archiwalnych oraz wywiady z mieszkańcami danej miejscowości. W chwili obecnej, zgodnie z dokumentacją Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków, na terenie miasta Pionki nie występują stanowiska archeologiczne.

5.2.6. DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji w październiku 2003 roku, dziedzictwo niematerialne oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty,

przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego.

Bardzo istotną rolę w pielęgnowaniu dziedzictwa niematerialnego Pionek odgrywa lokalny Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego. Powstał on w 1999 roku. Jednym z inicjatorów tego przedsięwzięcia był profesor Marek Wierzbicki, który już w formalnych strukturach został wybrany na stanowisko pierwszego prezesa oddziału. Funkcję tą sprawował przez dwie kadencje. W 2006 r. na stanowisko prezesa wybrano mgr Jacka Malickiego. Od 2009 r. prezesem PTH Oddziału w Pionkach jest mgr Rafał Kącki.

Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego w Pionkach realizując zadania statutowe zajmuje się upowszechnianiem wiedzy historycznej a także propaguje historię regionalną poprzez organizację licznych obchodów, wystaw, konkursów, sympozjów, paneli, pokazów, spotkań metodycznych, promocji, wycieczek o charakterze naukowym i popularno-naukowym. Staraniem PTH Oddział Pionki odsłonięto w 2004 r. tablicę pamiątkową ku czci dr inż. Jan Prota, a w 2008 r. pomnik ku czci Marszałka Józefa Piłsudskiego.

PTH Oddział w Pionkach patronuje działalności wydawniczej. Staraniem stowarzyszenia wydano drukiem następujące pozycje:

- „Szkice z dziejów Pionek” tom I, pod redakcją Marka Wierzbickiego w roku 2000;
- „Szkice z dziejów Pionek. Miasto i region” tom II, pod redakcją Sebastiana Piątkowskiego i Marka Wierzbickiego w roku 2001;
- „Burza w obwodzie kozienickim Armii Krajowej 1944 r.” w roku 2004;
- „Szkice z dziejów Pionek. Dzieje najnowsze” tom III, pod redakcją Sebastiana Piątkowskiego i Marka Wierzbickiego w roku 2004;
- „Szkice z dziejów Pionek. Ludzie- Fabryka- Miasto” tom IV, pod redakcją Marka Wierzbickiego w roku 2009.

W czasie swojej dziesięcioletniej działalności, PTH Oddział w Pionkach zorganizował liczne wystawy, konkursy, prezentacje, pokazy, sympozja, konferencje i sesje naukowe w tym min:

- Konkurs historyczny poświęcony 211 rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja (maj 2002 r.);
- Wystawa pt. „Krzyże i kapliczki przydrożne w dorzeczu Zagoźdzonki” (maj 2002 r.);
- Konkurs historyczny poświęcony 25 rocznicy pontyfikatu papieża Jana Pawła II (październik 2003 r.);
- Wykład prof. Dariusza Jarosza pt. „ Społeczna historia stalinizmu w Polsce” (maj 2004 r.);
- Projekt „Adaś Guzał” Edycja I, w ramach którego odbyły się liczne konkursy i prezentacje związane z działalnością ruchu oporu w Pionkach i okolicach podczas okupacji (2006 r.);
- Konferencja pt. „Inwigilacja Harcerstwa przez Służbę Bezpieczeństwa PRL- realny problem czy temat zastępczy” (maj 2006 r.);
- Konferencja pt. „Młodzież w PRL 1944-1989” zorganizowana przez IPN w Warszawie, w której liczny udział brali członkowie PTH Oddz. Pionki (listopad 2006 r.);
- „Pionkowskie Spotkania z Historią”- seria wykładów i promocji książek w której udział wzięli wybitni polscy historycy min. prof. dr hab. Andrzej Paczkowski, prof. dr hab. Jerzy Eisler, dr hab. Antoni Dudek, dr Paweł Sasanka. (luty- maj 2007 r.);
- Projekt „Adaś Guzał” Edycja II, w ramach którego odbyły się liczne konkursy i prezentacje związane z działalnością ruchu oporu w Pionkach i okolicach podczas okupacji (2007 r.);
- Projekt „Wzór patriotyzmu i oddania ukochanej ojczyźnie” (2008 r.);
- Konkurs „Józef Piłsudski. Twórca wolnej Polski” (listopad 2008 r.);
- Konferencja naukowa poświęcona ZTS „Pronit” w Pionkach (grudzień 2008 r.);
- Rekonstrukcja historyczna „Atak na Pulverfabrik Pionki” (kwiecień 2009 r.);
- Rekonstrukcja historyczna „Akcja na załamanku” (wrzesień 2009 r.);
- Promocja IV tomu „Szkiców z dziejów Pionek”- z wykładem dr. Sebastiana Piątkowskiego (grudzień 2009 r.);
- Rekonstrukcja historyczna „Atak na Pulverfabrik Pionki” (kwiecień 2010 r.).

Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Pionkach współpracuje z władzami administracyjnymi, samorządowymi, stowarzyszeniami i instytucjami kulturalno-oświatowymi w mieście i regionie min. z Ministerstwem Obrony Narodowej, Instytutem Pamięci Narodowej, Starostwem Powiatowym w Radomiu, Urzędem Miasta Pionki, Urzędem Gminy Pionki, Związkiem Harcerstwa Rzeczypospolitej, Kościołem Katolickim, organizacjami kombatanckimi, Miejskim Ośrodkiem Kultury w Pionkach, regionalnymi szkołami gimnazjalnymi i ponadgimnazjalnymi. PTH Oddział Pionki stale realizuje zadania wynikające ze statutu stowarzyszenia. Kontynuacja działań w ramach popularyzacji historii regionalnej i zachowania dziedzictwa narodowego Ziemi Radomskiej jest priorytetowym celem stowarzyszenia. Dzięki jego działaniom powołano m.in. Izbę Pamięci ZTS „Pronit”. Izba została zlokalizowana w pomieszczeniu, gdzie w czasach świetności „Pronitu” mieściła się tzw. rachuba zarobkowa. Wśród zgromadzonych tam eksponatów związanych z „Pronitem” można znaleźć m.in. gramofony z serii „Bambino”, pocztówki dźwiękowe czy też pierwszy w zakładzie gramofon stereofoniczny „Supraphon”, telefon ścienny, maszyna do pisania

5.2.7. MIEJSCA PAMIĘCI

Na terenie miasta znajdują się następujące miejsca pamięci narodowej:

- Obelisk ku czci ofiar faszyzmu 1939-1945;
- Pomnik ku czci poległych pracowników ZTS „Pronit” w latach 1939-1945;
- Cmentarz – mogiły żołnierzy Września, partyzantów oraz pomordowanych w latach 1939-1945;
- Krzyż w miejscu egzekucji w latach 1940-1944;
- Pomnik „Chwała Poległym” 1939-1945.

5.3. ZABYTKI NIERUCHOME OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

5.3.1. ZABYTKI NIERUCHOME W WOJEWÓDZKIM REJESTRZE ZABYTKÓW

W wojewódzkim rejestrze zabytków figurują 3 wpisy dot. obiektów na terenie miasta Pionki. Ich zestawienie wygląda następująco:

Tabela 2. Zabytki nieruchome w wojewódzkim rejestrze zabytków.

Lp.	Obiekt	Adres	Datowanie	Nr rejestru	Data wpisu
1.	Kościół murowany p.w. św. Barbary	Al. Jana Pawła II 1	1922-1929	372/A	05.01.1988 r.
2.	Budynek murowany, tzw. „Stara poczta”	Al. Jana Pawła II 17	l. 20-te XX w.	A-1198	27.04.2011 r.
3.	Pałac (willa murowana, ob. siedziba ZUS)	Ul. Spokojna 3	l. 20-te XX w.	533/A	23.06.1993 r.

5.3.2. ZABYTKI NIERUCHOME W WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Wykaz obiektów znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, zgodnie z aktualizacją przeprowadzoną w oparciu o gminną ewidencję zabytków miasta Pionki z 2011 r., przedstawia się następująco:

Tabela 3. Zabytki nieruchome w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Lp.	Obiekt	Adres	Nr dz. ewid.	Datowanie
1.	Budynek murowany– szpital	ul. 15 stycznia 1	419/2	1937 r.
2.	Budynek drewniany - dawna „Legionówka”	ul. 15 stycznia 2	443/1	1936 r.
3.	Budynek murowany - Szkoła Podstawowa nr 1	ul. 15 stycznia 3	498	l. 30-te XX w.
4.	Kamienica murowana	ul. Brzozowa 1	1468/54	l. 30-te XX w..
5.	Kamienica murowana	ul. Brzozowa 2	1468/91	ok. 1930 r.
6.	Dom drewniany	ul. Chemiczna 4	1139	1935 r.
7.	Dom drewniany	ul. Chemiczna 20	225	1934 r.
8.	Dom drewniany	ul. Chemiczna 51	190	1930 r.
9.	Kamienica murowana	ul. Filtrowa 2	1032/8	ok. 1935 r.
10.	Studnia głębinowa	ul. Filtrowa	1032/10	l. 20-te XX w.
11.	Budynek murowany– nastawnia kolejowa	ul. M. Garszwo 2A	1579/59	l. 30-te XX w.
12.	Budynek murowany– nastawnia kolejowa	ul. M. Garszwo 8	1579/61	l. 30-te XX w.

Lp.	Obiekt	Adres	Nr dz. ewid.	Datowanie
13.	Budynek drewniany	ul. M. Garszwo 89	1802/4, 1802/5	ok. 1925 r.
14.	Budynek murowany – szpital	ul. Harcerska 1	1468/329	Lata 30-te XX w.
15.	Plebania drewniana	Aleja Jana Pawła II 1B	1607/2	ok. 1930 r.
16.	Kostnica murowana	Aleja Jana Pawła II	1607/2	I. 20-te XX w.
17.	Budynek murowany-Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych	Aleja Jana Pawła II 7	1037/4	2 ćw. XX w.
18.	Budynek murowany, dawny hotel „Lampart”, obecnie Urząd Miasta	Aleja Jana Pawła II 15	1035/5	1928 r.
19.	Budynek murowany tzw. „stara poczta”	Aleja Jana Pawła II 17	1017/1, 1023/1	I. 20-te XX w.
20.	Kamienica murowana	ul. Jodłowa 1	1468/81	ok. 1930 r.
21.	Dom drewniany	ul. Kolejowa 1	695/1	Ok. 1925 r.
22.	Kapliczka	ul. Kolejowa 4	679	Pocz XX w. ul. Kolejowa 4
23.	Budynek kolejowy, murowany	ul. Kolejowa 6	1579/60	Ok. 1925 r.
24.	Kamienica murowana	ul. Kolejowa 24	690	Ok. 1930 r.
25.	Dom murowany	ul. Kolejowa 75	736	Ok. 1932 r.
26.	Budynek murowany - dawna łaźnia	ul. Korczaka 3	1600/7	1928 r.
27.	Dom drewniany	ul. Kozienicka 12	437	ok. 1935 r.
28.	Dom drewniany	ul. Legionistów 6	354	1934 r.
29.	Budynek murowany - dawna Kasa Chorych	ul. Legionistów 38	334	I. 20-te XX w.
30.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 1	1468/62	ok. 1930 r.
31.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 2	1468/61	ok. 1930 r.
32.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 3	1468/68	ok. 1930 r.
33.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 4	1468/69	ok. 1930 r.
34.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 5	1468/75	ok. 1930 r.
35.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 6	1468/76	ok. 1930 r.
36.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 7	1468/77	L. 30-te XX w. r.

Lp.	Obiekt	Adres	Nr dz. ewid.	Datowanie
37.	Kamienica murowana	ul. E. Orzeszkowej 1	1027/1	ok. 1935 r.
38.	Kamienica murowana	ul. E. Orzeszkowej 5	1032/3	ok. 1935 r.
39.	Budynek murowany	ul. E. Orzeszkowej 7	1020/2	ok. 1935 r.
40.	Kamienica murowana	ul. E. Orzeszkowej 7	1032/4	ok. 1935 r.
41.	Budynek murowany	ul. E. Orzeszkowej 8	1020/3	ok. 1935 r.
42.	Budynek murowany	ul. E. Orzeszkowej 10	1020/6	ok. 1935 r.
43.	Dom drewniany	ul. Partyzantów 9	296/9	ok. 1935 r.
44.	Dom drewniany	ul. Pokoju 9	470	ok. 1935 r.
45.	Dom drewniany	ul. Pokoju 18	454	ok. 1935 r.
46.	Studnia głębinowa	ul. Polna	brak	l. 20-te XX w.
47.	Budynek murowany - Miejski Ośrodek Kultury	ul. Radomska 1	1468/4	ok. 1950 r.
48.	Kamienica murowana	ul. Radomska 4	1468/60	ok. 1934-1937
49.	Willa murowana - Biblioteka pedagogiczna	ul. Radomska 7	1468/56	l. 20-te XX w.
50.	Kamienica murowana	ul. Różana 1	1468/64	ok. 1930 r.
51.	Kamienica murowana	ul. Różana 2	1468/63	ok. 1930 r.
52.	Kamienica murowana	ul. Różana 3	1468/66	ok. 1930 r.
53.	Kamienica murowana	ul. Różana 4	1468/67	ok. 1930 r.
54.	Kamienica murowana	ul. Różana 5	1468/73	ok. 1930 r.
55.	Kamienica murowana	ul. Różana 6	1468/74	ok. 1930 r.
56.	Dom murowany	ul. Sienkiewicza 36	138/6	L. 30-te XX w
57.	Kamienica murowana	ul. Sosnowa 1	1468/54	l. 30-te XX w.
58.	Kamienica murowana	ul. Sportowa 11	1600/12	ok. 1923 r.
59.	Dom drewniany	ul. Szkolna 2	484	ok. 1930 r.
60.	Dom drewniany	ul. Szkolna 14	478	ok. 1935 r.
61.	Budynek murowany - Straż Pożarna	ul. Zakładowa 3	1468/36	l. 30-te XX w.

Lp.	Obiekt	Adres	Nr dz. ewid.	Datowanie
62.	Budynek murowany - dawne Kasyno Urzędnicze	ul. Zakładowa 5	1468/38	I. 20-te XX w.
63.	Kamienica murowana	ul. Zakładowa 6	1468/99	1930 r.
64.	Zespół budynków PWP - Budynek Dyrekcji	ul. Zakładowa 7	1464/107	1925 r.
65.	Zespół budynków PWP – dawna elektrociepłownia	ul. Zakładowa 7	1464/219	1925 r.
66.	Zespół budynków PWP – warsztat mały	ul. Zakładowa 7	1464/219	1925 r.
67.	Zespół budynków PWP – warsztat główny	ul. Zakładowa 7	1464/275	1925 r.
68.	Zespół budynków PWP - wieża ciśnień	ul. Zakładowa 7	1464/219	1925 r.
69.	Zespół budynków PWP - Laboratorium	ul. Zakładowa 7	1464/106	1925 r.
70.	Kamienica murowana	ul. Zakładowa 8	1468/98	1930 r.
71.	Dom drewniany	ul. Zwycięstwa 1	1579/167	L. 30-te XX w.
72.	Dworzec kolejowy, murowany	ul. Zwycięstwa 1a	1579/61	I. 20-te XX w.
73.	Dom drewniany	ul. Zwycięstwa 46	516/3	1928 r.
74.	Dom drewniany	ul. Zwycięstwa 62	510	L. 30-tych XX w
75.	Kamienica murowana	ul. Żeromskiego 1	1600/14	ok. 1935 r.
76.	Kamienica murowana	ul. Żeromskiego 3	1030/2	ok. 1935 r.
77.	Kamienica murowana	ul. Żeromskiego 5	1030/3	ok. 1935 r.

5.3.3. GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW

Gminna ewidencja zabytków miasta Pionki została wykonana w 2011 roku przez pracownię badań i dokumentacji zabytków Zabytki.doc, już po nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dn. 18 marca 2010 r., która weszła w życie 5 czerwca 2010 r. i wzmocniła rolę gminnej ewidencji zabytków, czyniąc z niej źródło prawa miejscowego. W ramach nowelizacji do art. 19 dodano ust.1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Są to zabytki wpisane do rejestru

wraz z ich otoczeniem oraz zabytki nieruchome, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Gminna ewidencja zabytków nie jest formą prawnej ochrony zabytku, jednak istnieje obowiązek uzgodnienia przez właściwy organ architektoniczno – budowlany z organem konserwatorskim decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy (art. 53 i 60 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dn. 27 marca 2003 r. Dz. U. 2003 nr 80 poz. 717) oraz uzgadniania pozwolenia na budowę lub rozbiórkę (ustawa z dnia 7 lipca 1994 r., art. 39 ust. 3 Prawa budowlanego Dz. U. 2010 nr 243 poz. 1623).

Ponadto, zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 162 poz. 1568) oraz Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 26 maja 2011 r., w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. nr 113, poz. 661), gminna ewidencja zabytków powinna być prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. Karty GEZ miasta Pionki nie spełniały tego wymogu, jednak zostały poddane aktualizacji, w ramach której zweryfikowano ewidencję pod kątem stanu faktycznego i naniesiono dane na wzór karty zgodny z załącznikiem 6. Rozporządzenia.

KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa	2. Czas powstania	PIONKI
KOŚCIÓŁ MUROWANY P. W. ŚW. BARBARY	1922-1929	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
 Elewacja frontowa		al. Jana Pawła II 1 26-670 Pionki
		5. Przynależność administracyjna
		Województwo mazowieckie
		Powiat radomski
		Gmina Pionki
		6. Forma ochrony
		Rejestr: 372/A Data: 5.01.1988 r. MPZP Uchwała nr XIII/153/2003 Data: 24.10.2003
		7. Opracowanie karty Autor: M. Miłosz Data: 15.09.2014

<p>9. Lokalizacja</p> <p>Skala 1:5.000, układ współrzędnych 1965, orientacja północna</p>	<p>10. Dodatkowe informacje dotyczące obiektu</p> <table border="1"> <tr> <td>Numer działki ewidencyjnej</td> <td>1607/2</td> </tr> <tr> <td>Własność</td> <td>Parafia św. Barbary</td> </tr> <tr> <td>Funkcja</td> <td>Kultowa</td> </tr> <tr> <td>Stan zachowania</td> <td>Bardzo dobry</td> </tr> </table>	Numer działki ewidencyjnej	1607/2	Własność	Parafia św. Barbary	Funkcja	Kultowa	Stan zachowania	Bardzo dobry
Numer działki ewidencyjnej	1607/2								
Własność	Parafia św. Barbary								
Funkcja	Kultowa								
Stan zachowania	Bardzo dobry								
<p>11. Dodatkowe fotografie</p> 	<p>12. Informacje opisowe</p> <p>1 czerwca 1928 rok biskup Paweł Kubicki dokonał poświęcenia kamienia węgielnego, a 12 maja 1929 roku biskup Marian Ryx, ordynariusz diecezji w Sandomierzu wydał dekret na mocy którego erygował nową parafię w Zagórzdonie, przy kościele pod wezwaniem św. Barbary.</p> <p>4 grudnia 1933 roku (w tym roku zmieniono nazwę Zagórzdon na Pionki): „W uroczystej procesji w asyście wielu kapłanów i kilkutyśięcnej rzeszy ludzi przeniesiono Najświętszy Sakrament ze skromnej drewnianej kaplicy do nowego kościoła”.</p> <p>Trójnawowa świątynia została zaprojektowana w stylu neobarokowym, na planie krzyża łacińskiego przez arch. Stefana Szyllera (1857-1933). Wewnątrz znajduje się zaprojektowany przez Antoniego Chmielewskiego ołtarz główny, oraz trzy inne: Serca Bożego, Przemienienia Pańskiego i Matki Boskiej Częstochowskiej. W nawie wschodniej kaplica poświęcona opiece Matki Bożej. Na sklepieniu, znajdują się malowidła przedstawiające czterech ewangelistów.</p>								

Rys. 1. Przykładowa karta gminnej ewidencji zabytków gminy Pionki, awers i rewers.

Karta GEZ gminy Pionki zawiera dane umożliwiające określenie zabytku, jego miejsce położenia lub przechowywania, zwięzły opis cech i wartości kulturowych, wskazanie właściciela i posiadacza zabytku oraz form ochrony. Gminna ewidencja zabytków stanowi część wojewódzkiej ewidencji zabytków, która z kolei jest częścią krajowej ewidencji zabytków prowadzonej przez Generalnego Konserwatora Zabytków. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

W gminnej ewidencji zabytków miasta Pionki ujętych jest 81 obiektów. Ich zestawienie przedstawia poniższa tabela. Do wyłączenia wskazano dom drewniany przy ul. Kozienickiej 12, który od czas opracowania poprzedniej dokumentacji został ocieplony, wymieniono mu stolarkę okienną oraz dachową, przez co utracił wartości zabytkowe. Obiekty, które dołączono to karta układu urbanistycznego miasta oraz dwa cmentarze grzebalne parafii rzymsko-katolickiej, tzw. „stary” i „nowy”.

Tabela 4. Zabytki nieruchomości włączone do gminnej ewidencji zabytków miasta Pionki

Lp.	Obiekt	Adres	Nr dz. ewid.	Datowanie
1.	Układ urbanistyczny	Pionki	-	1920-1930
2.	Budynek murowany– szpital	ul. 15 stycznia 1	419/2	1937 r.
3.	Budynek drewniany - dawna „Legionówka”	ul. 15 stycznia 2	443/1	1936 r.
4.	Budynek murowany - Szkoła Podstawowa nr 1	ul. 15 stycznia 3	498	l. 30-te XX w.
5.	Kamienica murowana	ul. Brzozowa 1	1468/54	l. 30-te XX w.
6.	Kamienica murowana	ul. Brzozowa 2	1468/91	ok. 1930 r.
7.	Dom drewniany	ul. Chemiczna 4	1139	1935 r.
8.	Dom drewniany	ul. Chemiczna 20	225	1934 r.
9.	Dom drewniany	ul. Chemiczna 51	190	1930 r.
10.	Kamienica murowana	ul. Filtrowa 2	1032/8	ok. 1935 r.
11.	Studnia głębinowa	ul. Filtrowa	1032/10	l. 20-te XX w.
12.	Budynek murowany– nastawnia kolejowa	ul. M. Garszwo 2A	1579/59	l. 30-te XX w.
13.	Budynek murowany– nastawnia kolejowa	ul. M. Garszwo 8	1579/61	l. 30-te XX w.
14.	Budynek drewniany	ul. M. Garszwo 89	1802/4, 1802/5	ok. 1925 r.
15.	Budynek murowany – szpital	ul. Harcerska 1	1468/329	Lata 30-te XX w.
16.	Kościół murowany p.w. św. Barbary	al. Jana Pawła II 1	1607/2	1922-1929
17.	Plebania drewniana	al. Jana Pawła II 1B	1607/2	ok. 1930 r.
18.	Kostnica murowana	al. Jana Pawła II	1607/2	l. 20-te XX w.
19.	Budynek murowany-Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych	al. Jana Pawła II 7	1037/4	2 ćw. XX w.
20.	Budynek murowany, dawny hotel „Lampart”, obecnie Urząd Miasta	al. Jana Pawła II 15	1035/5	1928 r.
21.	Budynek murowany tzw. „stara poczta”	al. Jana Pawła II 17	1017/1, 1023/1	l. 20-te XX w.
22.	Kamienica murowana	ul. Jodłowa 1	1468/81	ok. 1930 r.
23.	Dom drewniany	ul. Kolejowa 1	695/1	Ok. 1925 r.
24.	Kapliczka	ul. Kolejowa 4	679	Pocz XX w. ul. Kolejowa 4
25.	Budynek kolejowy, murowany	ul. Kolejowa 6	1579/60	Ok. 1925 r.
26.	Kamienica murowana	ul. Kolejowa 24	690	Ok. 1930 r.
27.	Dom murowany	ul. Kolejowa 75	736	Ok. 1932 r.
28.	Budynek murowany - dawna łaźnia	ul. Korczaka 3	1600/7	1928 r.
29.	Cmentarz grzebalny parafii rzymsko-katolickiej, tzw. „Nowy”	ul. Kozienicka	1, 1823/1	1945 r.
30.	Dom drewniany	ul. Legionistów 6	354	1934 r.

Lp.	Obiekt	Adres	Nr dz. ewid.	Datowanie
31.	Budynek murowany - dawna Kasa Chorych	ul. Legionistów 38	334	l. 20-te XX w.
32.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 1	1468/62	ok. 1930 r.
33.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 2	1468/61	ok. 1930 r.
34.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 3	1468/68	ok. 1930 r.
35.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 4	1468/69	ok. 1930 r.
36.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 5	1468/75	ok. 1930 r.
37.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 6	1468/76	ok. 1930 r.
38.	Kamienica murowana	ul. Ogrodowa 7	1468/77	L. 30-te XX w. r.
39.	Kamienica murowana	ul. E. Orzeszkowej 1	1027/1	ok. 1935 r.
40.	Kamienica murowana	ul. E. Orzeszkowej 5	1032/3	ok. 1935 r.
41.	Dom murowany – Hufiec ZHP	ul. E. Orzeszkowej 6	1020/2	ok. 1935 r.
42.	Budynek murowany	ul. E. Orzeszkowej 7	1032/4	ok. 1935 r.
43.	Dom murowany – Miejska Biblioteka Publiczna	ul. E. Orzeszkowej 8	1020/3	ok. 1935 r.
44.	Dom murowany – Dom Harcerza	ul. E. Orzeszkowej 10	1020/6	ok. 1935 r.
45.	Dom drewniany	ul. Partyzantów 9	296/9	ok. 1935 r.
46.	Dom drewniany	ul. Pokoju 9	470	ok. 1935 r.
47.	Dom drewniany	ul. Pokoju 18	454	ok. 1935 r.
48.	Cmentarz grzebalny parafii rzymsko-katolickiej, tzw. „Stary”	ul. Polna	1576	1927 r.
49.	Studnia głębinowa	ul. Polna	1464/171	l. 20-te XX w.
50.	Budynek murowany - Miejski Ośrodek Kultury	ul. Radomska 1	1468/4	ok. 1950 r.
51.	Kamienica murowana	ul. Radomska 4	1468/60	ok. 1934-1937
52.	Willa murowana - Biblioteka pedagogiczna	ul. Radomska 7	1468/56	l. 20-te XX w.
53.	Kamienica murowana	ul. Różana 1	1468/64	ok. 1930 r.
54.	Kamienica murowana	ul. Różana 2	1468/63	ok. 1930 r.
55.	Kamienica murowana	ul. Różana 3	1468/66	ok. 1930 r.
56.	Kamienica murowana	ul. Różana 4	1468/67	ok. 1930 r.
57.	Kamienica murowana	ul. Różana 5	1468/73	ok. 1930 r.
58.	Kamienica murowana	ul. Różana 6	1468/74	ok. 1930 r.
59.	Dom murowany	ul. Sienkiewicza 36	138/6	L. 30-te XX w
60.	Kamienica murowana	ul. Sosnowa 1	1468/54	l. 30-te XX w.
61.	Willa murowana	ul. Spokojna 3	1468/5	l. 20-te XX w.
62.	Kamienica murowana	ul. Sportowa 11	1600/12	ok. 1923 r.
63.	Dom drewniany	ul. Szkolna 2	484	ok. 1930 r.
64.	Dom drewniany	ul. Szkolna 14	478	ok. 1935 r.
65.	Budynek murowany - Straż Pożarna	ul. Zakładowa 3	1468/36	l. 30-te XX w.
66.	Budynek murowany - dawne Kasyno Urzędnicze	ul. Zakładowa 5	1468/38	l. 20-te XX w.
67.	Kamienica murowana	ul. Zakładowa 6	1468/99	1930 r.

Lp.	Obiekt	Adres	Nr dz. ewid.	Datowanie
68.	Zespół budynków PWP - Budynek Dyrekcji	ul. Zakładowa 7	1464/107	1925 r.
69.	Zespół budynków PWP – dawna elektrociepłownia	ul. Zakładowa 7	1464/219	1925 r.
70.	Zespół budynków PWP – warsztat mały	ul. Zakładowa 7	1464/219	1925 r.
71.	Zespół budynków PWP – warsztat główny	ul. Zakładowa 7	1464/275	1925 r.
72.	Zespół budynków PWP - wieża ciśnień	ul. Zakładowa 7	1464/219	1925 r.
73.	Zespół budynków PWP - Laboratorium	ul. Zakładowa 7	1464/106	1925 r.
74.	Kamienica murowana	ul. Zakładowa 8	1468/98	1930 r.
75.	Dom drewniany	ul. Zwycięstwa 1	1579/167	L. 30-te XX w.
76.	Dworzec kolejowy, murowany	ul. Zwycięstwa 1a	1579/61	l. 20-te XX w.
77.	Dom drewniany	ul. Zwycięstwa 46	516/3	1928 r.
78.	Dom drewniany	ul. Zwycięstwa 62	510	L. 30-tych XX w
79.	Kamienica murowana	ul. Żeromskiego 1	1600/14	ok. 1935 r.
80.	Kamienica murowana	ul. Żeromskiego 3	1030/2	ok. 1935 r.
81.	Kamienica murowana	ul. Żeromskiego 5	1030/3	ok. 1935 r.

6 OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SWOT.

Analiza SWOT jest heurystyczną techniką analityczną, powszechnie stosowaną we wszystkich obszarach planowania strategicznego jako uniwersalne narzędzie pierwszego etapu analizy strategicznej. Polega na posegregowaniu posiadanych informacji o danej sprawie na cztery grupy (cztery kategorie czynników strategicznych):

- S (Strengths) – mocne strony: wszystko to, co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego obiektu,
- W (Weaknesses) – słabe strony: wszystko to co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego obiektu,
- O (Opportunities) – szanse: wszystko to, co stwarza dla analizowanego obiektu szansę korzystnej zmiany,
- T (Threats) – zagrożenia: wszystko to, co stwarza dla analizowanego obiektu niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

Informacja, która nie może być poprawnie zakwalifikowana do żadnej z wymienionych grup, jest w dalszej analizie pomijana jako nieistotna strategicznie.

Tabela 5. Analiza SWOT – mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Opracowane Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego; ▪ Aktualne studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (2012); ▪ Sporządzona i regularnie (2011, 2014) aktualizowana gminna ewidencja zabytków obejmująca zabytki nieruchome gminy; ▪ Liczne miejsca pamięci (kapliczki, pomniki) sprzyjające rozwojowi turystyki; ▪ Wprowadzenie zmian związanych z dekapitalizacją zasobu zabytkowego Pionek w sposób kontrolowany, aby zostały zachowane ślady dawnego układu, a nowe realizacje nie stanowiły rażącego dysonansu; ▪ Pozytywna rola kościołów i związków wyznaniowych w dziedzinie ochrony zabytków 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Słabo rozbudowana infrastruktura turystyczna; ▪ Nieaktualny plan rewitalizacji (poprzedni skończył się w 2013); ▪ Brak precyzyjnie określonych wymogów dot. Nowo powstającej zabudowy (dot. bryły, kubatury, użytych materiałów i architektury); ▪ Niedostateczna promocja regionu; ▪ Powolna degradacja istniejącej substancji zabytkowej, szczególnie pod kątem zasad i warunków przeprowadzanych remontów i adaptacji zabytkowych obiektów; ▪ Brak wykorzystania potencjału dawnej, zabytkowej zabudowy przemysłowej; ▪ Zły stan infrastruktury kulturalnej i brak koordynacji działań w jej obrębie.

Mocne strony	Słabe strony
gminnych; ▪ Działanie Oddziału PTH Pionki oraz Izby Pamięci ZTS Pronit jako przykład dużego zaangażowania społeczności lokalnej w ochronę dziedzictwa kulturowego gminy;	

Tabela 6. Analiza SWOT – szanse i zagrożenia

Szanse	Zagrożenia
▪ Wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego; ▪ Wsparcie finansowe w kolejnej perspektywie UE 2014-2020 na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego gminy, w szczególności poprzez realizację prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych prowadzonych przy zabytkach, rozwój szlaków kulturowych, realizację projektów kulturalnych oraz digitalizację zasobów; ▪ Ubieganie się w wpisanie zabytkowego układu urbanistycznego miasta Pionki celem wzmocnienia potencjału turystyczno-kulturalnego miasta i zwiększenie możliwości pozyskania finansowania;	▪ Postępująca dekapitalizacja zasobu zabytkowego na terenie gminy; ▪ Brak środków finansowych na realizację kluczowych inwestycji; ▪ Chaos przestrzenny, który może wynikać z niedostatecznie precyzyjnych zapisów MPZP oraz braku egzekwowania ustaleń planów.

7 ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Celem kształtowania konsekwentnej polityki związanej z opieką nad zabytkami miasta Pionki, przyjęte priorytety są zbieżne z określonymi w gminnym programie opieki nad zabytkami na lata 2009-2013.

7.1. REALIZACJA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W LATACH 2009 - 2013

W ramach posiadanego gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2009 - 2013, na terenie Miasta Pionki zrealizowano:

I. W latach 2009 - 2013 wyremontowano następujące obiekty wpisane do GEZ:

1. Budynek mieszkalny przy ul. Brzozowej 2
2. Budynek mieszkalny przy ul. Ogrodowej 1
3. Budynek mieszkalny przy ul. Ogrodowej 4
4. Budynek mieszkalny przy ul. Różanej 2
5. Budynek mieszkalny przy ul. Różanej 4
6. Budynek mieszkalny przy ul. Zwycięstwa 1
7. Budynek Państwowej Straży Pożarnej przy ul. Zakładowej 3
8. Harcówkę ZHR przy ul. Orzeszkowej 10
9. Budynek dawnego Kasyna Urzędniczego przy ul. Zakładowej 5

II. W 2011 r. wpisano do rejestru zabytków budynek "Starej Poczty przy Al. Jana Pawła II 17 (Nr A-1198 z 27.04.2011 r.).

III. Odnaleziono i zabezpieczono dokumentację projektową (projekty, przebudowy i modernizacje) budynków wpisanych do GEZ , sporządzonych przez pracownię projektową byłych zakładów ZTS Pronit.(lata 1945-1996).

IV. Z okazji 60 rocznicy nadania Pionkom praw miejskich wydano książeczkę "LEGENDA O PIONKU I ZAGOŹDŻONIE KRÓLEWSKICH MŁYNARZACH" Zenona Gierały.

V Właściciel strony internetowej www.pionki24.pl organizował konkursy dotyczące zabytkowych obiektów na terenie miasta (wskaż najstarszy drewniany budynek w Pionkach oraz cykl konkursów, w których na podstawie zdjęcia detalu architektonicznego należało odnaleźć zabytkowy obiekt.

VI. W szkołach prowadzone były zajęcia dydaktyczne dotyczące historii miasta Pionki.

7.2. PRIORYTETY

W toku analizy określono trzynaście priorytetów realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami. Są to:

- **Priorytet 1.** Konsekwentne i planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenia uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju miasta.
- **Priorytet 2.** Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
- **Priorytet 3.** Wyeksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
- **Priorytet 4.** Zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu oraz przyjęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni.
- **Priorytet 5.** Wykreowanie wizerunku miasta i tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego.
- **Priorytet 6.** Zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.
- **Priorytet 7.** Uregulowanie stanu formalno-prawnego obiektów i obszarów zabytkowych.
- **Priorytet 8.** Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
- **Priorytet 9.** Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
- **Priorytet 10.** Tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
- **Priorytet 11.** Powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

- **Priorytet 12.** Przygotowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do wykorzystania na opiekę nad zabytkami funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.
- **Priorytet 13.** Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

Ich realizacji służyć będą określone dalej kierunki działań oraz zadania, z których Burmistrz co dwa lata będzie wykonywał sprawozdanie Radzie Miasta. Stąd wskazane jest, aby gmina względem przyjętych założeń programowych wykazywała postawę operatywną, a nie deklaratywną.

7.3. KIERUNKI DZIAŁAŃ I ZADANIA

Miasto Pionki powinno dążyć do jak najefektywniejszego realizowania założonych kierunków działań i zadań. Należy jednak brać pod uwagę fakt, że z racji czteroletniego okresu obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami, mogą one wymagać aktualizacji w wyniku następujących w tym okresie zmian społeczno-gospodarczych. Jednym z zadań gminy jest odpowiednio szybkie reagowanie i aktualizowanie działań i zadań celem jak najefektywniejszej realizacji założeń programu. Jest to szczególnie istotne w kontekście faktu, że Miasto Pionki opracowało gminny program opieki nad zabytkami na lata 2009-2013. Nie sporządzono jednak sprawozdania z jego realizacji. Niektóre zadania zaplanowane do realizacji w poprzednim okresie programowania posiadają charakter ciągły, w związku z czym wskazuje się je jako wymagające kontynuacji w latach następnych.

Tabela 7. Priorytet I – kierunki działań i zadania.

I. Priorytet I. Konsekwentne i planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenia uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju miasta.			
I.1. Kierunek działania: Zapewnienie warunków prawnych i organizacyjnych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Przyjęcie przez Radę Miasta Gminnego Programu Ochrony zabytków oraz okresowe monitorowanie jego realizacji.	Miasto Pionki Środki własne, finansowanie zewnętrzne	2014-2017
1.2.	Coroczna aktualizacja planu ochrony zabytków na wypadek zagrożeń.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
1.3.	Bieżąca konserwacja miejsc pamięci.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
1.4.	Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
1.5.	Bieżącą współpracą z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
I.2. Kierunek działania: Zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Zawieranie w umowach sprzedaży, dzierżawy zabytków nieruchomości warunków nakładających obowiązek przeprowadzenia niezbędnych prac konserwatorskich.	Miasto Pionki	2014-2017
I.3. Kierunek działania: Udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
3.1.	Opracowanie zasad postępowania wobec niszczonej (i degradowanej niewłaściwym użytkowaniem) obiektów zabytkowych.	Miasto Pionki	2014-2017
I.4. Kierunek działania: Kontrola stanu zachowania i przeznaczenia zabytków.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
4.1.	Coroczna kontrola stanu technicznego zabytków i sporządzenie oceny stanu ich zachowania.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
4.2.	Coroczna kontrola sposobu zagospodarowania zabytku.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
4.3.	Okresowa kontrola (nie rzadziej niż 1 x na 5 lat) stanu technicznej przydatności budynku i instalacji budynku.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
4.4.	Kontrola właściwego oznakowania zabytków.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
I.5. Kierunek działania: Uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji

I. Priorytet I. Konsekwentne i planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenia uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju miasta.

5.1.	Ujęcie w opracowywanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zapisów o ochronie zabytków i obszarów kulturowych.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
------	---	--------------------------------	-----------

Tabela 8. Priorytet II – kierunki działań i zadania.

II. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania:			
II.1. Kierunek działania: Opracowanie i realizacja programu i planu rewitalizacji Miasta Pionki			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Prace studialne i konkursowe mające na celu ustalenie warunków dla uzupełniającej zabudowy terenów śródmiejskich oraz warunków dla przebudowy i ew. rozbudowy obiektów istniejących.	Miasto Pionki, Środki własne gminy	2015 r.
1.2	Uatrakcyjnienie i ożywienie miasta poprzez wykreowanie nowej przestrzeni publicznej służącej prezentowaniu i promowaniu kultury i dziedzictwa kulturowego	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
1.3	Wykorzystanie sztuki publicznej w rewitalizacji miasta, szczególnie w obszarze nad rzeką Zagożdżoną	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
II.2. Kierunek działania: Opracowanie i realizacja programu i planu rewitalizacji wybranych obszarów ochrony konserwatorskiej			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Zebranie kompletnej dokumentacji przygotowującej do opracowania programu rewitalizacji obszarów chronionych	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
2.2.	Prace studialne i projektowe związane z rewitalizacją Stawu Górnego	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
2.3.	Prace studialne i projektowe oraz inne niezbędne opracowania związane z rewitalizacją doliny rzeki Zagożdżonki	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
II.3. Kierunek działania: Współpraca z użytkownikami i właścicielami budynków zabytkowych mająca na celu poprawę stanu zachowania i utrzymania substancji mieszkaniowej.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
3.1.	Współorganizacja lub uczestnictwo w szkoleniach (użytkowników i właścicieli budynków zabytkowych) dotyczących procedur prawnych związanych z finansowaniem zabytków, konserwacji, możliwości sposobów aplikowania o środki na zabytki. Np. aplikowanie o dofinansowanie szkoleń z Europejskiego Funduszu Społecznego	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017

3.2.	Organizowanie cyklicznych spotkań służb ochrony zabytków z właścicielami, użytkownikami obiektów zabytkowych oraz z przedstawicielami samorządu	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
3.3.	Doradztwo i pomoc Miasta w postępowaniach związanych z pozyskaniem funduszy zewnętrznych	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
II.4.	Kierunek działania: Prowadzenie działań sanacyjnych w obrębie miasta		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
4.1.	Organizacja konkursów związanych z zagospodarowaniem, bądź rewaloryzacją cennych kulturowo obszarów w obrębie układu miasta.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
II.5.	Kierunek działania: Zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych.		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
5.1.	Przeprowadzenie analizy możliwości prawnych, fiskalnych i innych, które pozwolą Gminie Pionki skutecznie zachęcać sektor prywatny do zagospodarowania obiektów zabytkowych	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
II.6.	Kierunek działania: Tworzenie nowych ofert nieruchomości na obszarze miasta.		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
6.1.	Opracowanie specjalnej oferty nieruchomości miejskich przeznaczonych do sprzedaży inwestorom, którzy są zainteresowani działaniem w obrębie miasta.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
6.2.	Opracowanie analiz zmierzających do odtworzenia zabudowy, w celu określenia wymogów konserwatorskich, niezbędnych przy podejmowaniu przez inwestorów decyzji o nabyciu nieruchomości	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
II.7.	Kierunek działania: Współpraca z rządowymi służbami ochrony zabytków.		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
7.1.	Uzgodnienie wspólnych działań związanych z uświadamianiem prawnym właścicieli obiektów zabytkowych jak i uczestnictwo w dokonywanych przeglądów obiektów zabytkowych.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
7.2.	Przeprowadzenie przeglądów obiektów zabytkowych oraz opracowanie stosownych wniosków i planu działań.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
II.8.	Kierunek działania: Sukcesywna weryfikacja obiektów zabytkowych pozostających w ewidencji.		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
8.1.	Aktualizowanie gminnej ewidencji zabytków.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
8.2.	Uzupełnianie gminnej ewidencji zabytków w przypadku wyłonienia w wyniku różnych opracowań nowych obiektów	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017

Tabela 9. Priorytet III – kierunki działań i zadania.

III. Priorytet III. Wyeksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazowych			
III.1. Kierunek działania: Zwiększenie zakresu działań konserwatorskich w mieście, ukierunkowanych na otoczenie zabytku.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Opracowanie studiów i projektów dotyczących modernizacji zieleni miejskiej, nawierzchni czy elementów małej architektury wpływającej na specyficzny klimat miasta	Miasto Pionki, Środki własne gminy	2015 r.
III.2. Kierunek działania: Promocja dobrych wzorów działań w obrębie miasta			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Rewitalizacja poprzez sztukę publiczną	Miasto Pionki, Środki własne gminy, Środki zewnętrzne	2014-2017
2.2.	Wykreowanie publicznego miejsca w mieście dla prezentacji kultury i dziedzictwa kulturowego	Miasto Pionki, Środki własne gminy,	2014-2017
III.3. Kierunek działania: Promocja dobrych wzorów działań w obrębie miasta			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
3.1.	Rewitalizacja poprzez sztukę publiczną	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
3.2.	Wykreowanie publicznego miejsca w mieście dla prezentacji kultury i dziedzictwa kulturowego	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
III.4. Kierunek działania: Określenie zakresu dopuszczalnych funkcji użytkowych dla obiektów zabytkowych jako ofert inwestycyjnych			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
4.1.	Analiza programów użytkowych dla obiektów zabytkowych	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
4.2.	Przygotowanie wariantowych programów użytkowych dla obiektów zabytkowych, uwzględniających zamierzenie ich właścicieli i użytkowników	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
III.5. Kierunek działania: Zwiększenie zakresu działań konserwatorskich			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
5.1.	Opracowanie dokumentów (m.in. studiów wykonalności, koncepcji, projektów) przygotowujących do rewaloryzacji zabytków przemysłu i techniki	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
III.6. Kierunek działania: Promocja działań rewaloryzacyjnych równoznaczna z promocją miasta.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
6.1.	Uczestnictwo w konferencjach i seminariach dotyczących rewaloryzacji,	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
6.2.	Informowanie o działaniach rewaloryzacyjnych poprzez strony internetowe, media itp., udział w unijnych projektach miękkich powiązanych tematycznie	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017

6.3.	Współpraca z uczelniami wyższymi polegająca na wprowadzeniu problematyki środowiska kulturowego miasta do tematów prac dyplomowych	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
III.7. Kierunek działania: Przywracanie historycznych wartości układu urbanistycznego			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
7.1.	Podejmowanie starań o wpis układu do rejestru zabytków	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
III.8. Kierunek działania: Zapobieganie wprowadzaniu chaotycznej zabudowy, na terenie miasta			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
8.1.	Ujęcie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwarunkowań dotyczących obiektów zabytkowych w zakresie ich rewaloryzacji i modernizacji	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017

Tabela 10. Priorytet IV – kierunki działań i zadania.

IV. Priorytet IV. Zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu oraz przyjęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni.			
IV.1. Kierunek działania: Integracja środowiska przyrodniczego i kulturowego w zagospodarowaniu przestrzeni			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Rewitalizacja doliny rzeki Zagożdżonki oraz Stawu Górnego	Miasto Pionki, Środki własne	2014-2017
1.2.	Rewitalizacja Otuliny Kozienickiego Parku Krajobrazowego	Miasto Pionki, Środki własne	2014-2017
1.3.	Rekonstrukcja osiedli mieszkaniowych „za torami i za stawem”.	Miasto Pionki	2014-2017
1.4.	Rewitalizacja miejsc pamięci narodowej	Miasto Pionki	2014-2017
IV.2. Kierunek działania: Rozszerzenie pola ochrony na dobra kultury i natury odpowiednio do tendencji europejskich i światowych.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Wprowadzenie zadań wynikających z Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami do polityk sektorowych	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
2.2.	Dążenie do oznakowania wszystkich zabytków i umieszczania w ich bezpośrednim otoczeniu tablic informujących o walorach kulturowych zabytku i jego prawnej ochronie.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017

Tabela 11. Priorytet V – kierunki działań i zadania.

V. Priorytet V. Wykreowanie wizerunku miasta i tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego.			
V.1. Kierunek działania: Rozbudzenie i pogłębianie w mieszkańcach dumy z tradycji historycznych miasta.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Coroczna organizacja „Dni Pionek”, i innych imprez dotyczące rocznic historycznych	Miasto Pionki, Środki własne	2014-2017
1.2.	Wykreowanie publicznej przestrzeni służącej prezentacji dziedzictwa kulturowego Miasta	Miasto Pionki, Środki własne	2014-2017
1.3.	Podkreślanie militarnych tradycji miasta – stworzenie na bazie „wojskowej historii miasta” produktu turystycznego.	Miasto Pionki	2014-2017
V.2. Kierunek działania: Nawiązanie w nowych realizacjach do lokalnych tradycji (w odniesieniu do zabudowy i stosowanych materiałów)			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Utworzenie bazy danych o środowisku kulturowym Pionek, ze szczególnym uwzględnieniem lokalnych wartości i tradycji mających wpływ na kształtowanie przestrzeni	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
V.3. Kierunek działania: Długofalowa akcja edukacyjna i promocyjna z udziałem lokalnych fundacji i organizacji.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
3.1.	Ogłoszenia otwartego konkursu ofert	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
3.2.	W działaniach promocyjnych miasta wykorzystać walory kulturowe oraz zainteresowanymi organizacjami i fundacjami	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
3.3.	Organizacja imprez i spotkań dotyczących rocznic historycznych, szczególnych dziejów historii Miasta	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
3.4.	Inicjowanie specjalnych wystaw poświęconych np. poszczególnym obiektom, etapom historii miasta, architektom mającym wpływ na wygląd miasta i ważnym postaciom dla Pionek	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
V.4. Kierunek działania: Opracowanie programu informacyjnego we współdziałaniu ze środowiskiem lokalnym			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
4.1.	Analiza dostępnych aktualnie informacji dotyczących dziedzictwa kulturowego, określenie elementów systemu informacji wymagających uzupełnienia bądź modernizacji a także elementów które należałoby wprowadzić.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
4.2.	Zwiększanie ilości i wyeksponowanie informacji dla turystów na temat znajdujących w Pionkach obiektów zabytkowych i kulturowych	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017

V. Priorytet V. Wykreowanie wizerunku miasta i tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego.			
V.5. Kierunek działania: Kształcenie i edukacja dzieci, młodzieży i dorosłych na rzecz ochrony zabytków			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
5.1.	Organizacja konkursów w szkołach	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
5.2.	Edukacyjne programy realizowane w szkołach	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
5.3.	Edukacja i kształcenie poprzez instrumenty kultury	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
5.4.	Programy w lokalnym radio dotyczące dziedzictwa kulturowego regionu oraz ochrony zabytków m.in. pogadanki	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
5.5.	Utworzenie na stronie miasta kompletnej bazy informacji o lokalnych zabytkach i walorach kulturowych	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017

Tabela 12. Priorytet VI – kierunki działań i zadania.

VI. Priorytet VI. Zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.			
VI.1. Kierunek działania: Stworzenie i udostępnienie komputerowej bazy danych dla zabytków miasta			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Zebranie kompletnych materiałów dotyczących zabytków miasta.	Miasto Pionki, Środki własne	2014-2017
1.2.	Zlecenie opracowania specjalnego interfejsu dla bazy, która będzie umieszczona na wszystkich oficjalnych stronach internetowych Miasta	Miasto Pionki, Środki własne	2014-2017
1.3.	Utworzenie bazy	Miasto Pionki	2014-2017
1.4.	Ochrona walorów krajobrazowych środowiska przyrodniczego gminy.	Miasto Pionki	2014-2017
VI.2. Kierunek działania: Wykorzystanie obiektów zabytkowych na cele obsługi ruchu turystycznego			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Prace studialne zmierzające do lepszego zagospodarowania zabytków.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
VI.3. Kierunek działania: Wykorzystanie walorów kulturowych i przyrodniczych miasta w tworzeniu oferty turystycznej			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
3.1.	Zagospodarowanie doliny Zagożdżonki	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
3.2.	Zespoły zabudowy działki „za torami” oraz „za stawem”	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
VI.4. Kierunek działania: Wyznaczenie tras turystycznych i dydaktycznych (pieszych i rowerowych) wykorzystujących walory miasta			

VI. Priorytet VI. Zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
4.1.	Zwiększenie ilości tras rowerowych.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
4.2.	Organizacja konkursu na pomysł na trasę dydaktyczną	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
4.3.	Wyznaczenie ścieżek dydaktycznych uwzględniających walory przyrodnicze i krajobrazowe	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
VI.5. Kierunek działania: Promowanie wydawnictw prezentujących środowisko kulturowe i przyrodnicze miasta			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
5.1.	Uczestnictwo w unijnych projektach dotyczących tras kulturowych	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
VI.6. Kierunek działania: Ogłaszanie konkursów o tematyce dziedzictwa kulturowego			
VI.7. Kierunek działania: Wykorzystanie mediów do popularyzacji zasobów kulturowych			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
7.1.	Programy w lokalnym radio, współpraca z telewizją regionalną.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
7.2.	Wykorzystane Internetu do popularyzacji zasobów kulturowych	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017

Tabela 13. Priorytet VII – kierunki działań i zadania.

VII. Priorytet VII. Uregulowanie stanu formalno-prawnego obiektów i obszarów zabytkowych			
VII.1. Kierunek działania: Inwentaryzacja działek i zabudowań wmieście			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.2.	Sukcesywna inwentaryzacja obiektów zabytkowych pod kątem ich stanu technicznego	Miasto Pionki, Środki własne	2014-2017
1.3.	Utworzenie bazy.	Miasto Pionki	2014-2017
VII.2. Kierunek działania: Wykonanie opracowań geodezyjnych			

Tabela 14. Priorytet VIII – kierunki działań i zadania.

VIII. Priorytet VIII. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami			
VIII.1. Kierunek działania: Finansowe wspieranie działalności skierowanej na ochronę zabytków przez osoby prywatne i fundacje			
VIII.2. Kierunek działania: Podejmowanie inicjatyw zmierzających do pozyskania środków zewnętrznych			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji

VIII. Priorytet VIII. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami			
2.1.	Pozyskanie pełni informacji o możliwościach wykorzystania dla działań rewitalizacyjnych różnych źródeł finansowania (strukturalnych, wspólnotowych unijnych, publicznych, prywatnych)	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
VIII.3. Kierunek działania: Finansowanie wybranych opracowań badawczych i dokumentacji o zagrożonych obiektach (ważnych dla miasta)			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
3.1.	Rozpoznanie zakresu niezbędnych potrzeb obiektów, które wymagają przeprowadzenia prac rewitalizacyjnych.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017

Tabela 15. Priorytet IX – kierunki działań i zadania.

IX. Priorytet IX. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków			
IX.1. Kierunek działania: Opracowanie (z udziałem społecznym) planu zagospodarowania przestrzennego i rewitalizacji historycznego centrum			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Podjęcie prac studialnych i analitycznych poprzedzających sporządzenie planu zagospodarowania przestrzennego i rewitalizacji historycznego centrum.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017

Tabela 16. Priorytet X – kierunki działań i zadania.

X. Priorytet X. Tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami			
X.2. Kierunek działania: Finansowe i organizacyjne wspieranie prac modernizacyjnych i związanych z właściwym utrzymaniem obiektów zabytkowych			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Opracowanie, w porozumieniu z WKZ oraz właścicielami obiektów zabytkowych, zasad postępowania oraz zakresu dopuszczalnych prac wynikających z bieżącej eksploatacji zabytków.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017

Tabela 17. Priorytet XI – kierunki działań i zadania.

XI. Priorytet XI. Powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego			
XI.1. Kierunek działania: Opracowanie programu nauczania wykorzystującego środowisko kulturowe do wzmacniania poczucia tożsamości i więzi z miastem			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Wyeksponowanie i promowanie historii ze szczególnym uwzględnieniem okresu rozwoju miasta	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017

XI. Priorytet XI. Powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego			
1.2.	Wyeksponowanie i promowanie historii przemysłu w Polsce	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
1.3.	Wyeksponowanie historii przemysłu zbrojeniowego w Pionkach	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
1.4.	Edukacyjne programy realizowane w szkołach.	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
1.5.	Izba pamięci – muzeum Pionek	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017
XI.2.	Kierunek działania: Utworzenie bazy danych o niematerialnych zabytkach miasta		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Opracowanie strony poświęconej tradycjom i zwyczajom miasta i jego mieszkańców	Miasto Pionki Środki własne	2014-2017

8 INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja programu będzie się odbywać poprzez wskazanie zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Podstawę niniejszego instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawne i zawarte w nich regulacje dotyczące instrumentów prawno- ekonomicznych i finansów publicznych.

Do wykonania zadań zawartych w Gminnym programie opieki nad zabytkami Miasta Pionki będą pomocne następujące instrumenty:

- prawne – wynikające z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- finansowe - obejmujące między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych, udzielanie dotacji na finansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
- koordynacji, obejmujące między innymi realizację zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych województwa mazowieckiego;
- społeczne, obejmujące między innymi działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi;
- kontrolne, obejmujące między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9 ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminna ewidencja zabytków Miasta Pionki przygotowana została na podstawie art 22 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o Ochronie Zabytków i Opiece nad Zabytkami. Obiekty kwalifikowane są do włączenia do tworzonej ewidencji na podstawie wartości estetycznych i stanu zachowania elementów zabytkowych. Wykonana została dokumentacja fotograficzna wszystkich wartościowych pod względem wartości artystycznej obiektów.

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Pionki, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Miasta w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Burmistrz będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań Programu i przedstawiał je Radzie Miasta.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Program powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

10 ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady zawarte w rozdziale 7. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną,

lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku. Zadania związane z opieką nad zabytkami mogą być finansowane m.in. z następujących źródeł:

- Budżet miasta;
- Budżet Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w ramach przyznanej dotacji na prace zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.;
- Budżet Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace, zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.;
- Budżet Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach dotacji przyznanej zgodnie z art.77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. w oparciu o ogłaszane corocznie przez Ministerstwo aktualne programy;
- Dotacje Unijne:
 - Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020;
 - Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020.
- Środki własne właścicieli obiektów zabytkowych;
- Rada ochrony pamięci walk i męczeństwa;
- Darowizny na rzecz gminy.